Vysoká škola ekonomická v Praze

Národohospodářská fakulta

Hlavní specializace: Národní hospodářství

VLIV ZAVÁDĚNÍ OBĚDŮ ZDARMA VE ŠKOLÁCH NA STÁTNÍ ROZPOČET ČR BĚHEM LET 2014-2017

bakalářská práce

Autor: Jana Trantinová

Vedoucí práce: Ing. Milan Bednář

Rok: 2019

Prohlašuji na svou čest, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a s použitím uvedené literatury.

Jana Trantinová

V Praze, dne 9. května 2019

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce panu Ing. Milanu Bednářovi za jeho trpělivost, věnovaný čas a cenné rady, které mi poskytl v průběhu psaní této bakalářské práce. Poděkování patří také mé rodině za podporu během studia.

Vysoká škola ekonomická v Praze
Katedra hospodářské a sociální politiky

Národohospodářská fakulta
Akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Zpracovatelka: **Jana Trantinová**

Studijní program: Ekonomie a hospodářská správa

Obor: Národní hospodářství

Název tématu: **Vliv zavádění obědů zdarma ve školách na státní rozpočet ČR během let 2014–2017**

Zásady pro vypracování:

1. Cílem bakalářské práce bude zjištění vlivu zavádění obědů zdarma pro děti z chudých rodin v mateřských a základních školách na státní rozpočet ve sledovaném období. Vzhledem k faktu, že podstatná část obědů je financovaná ze zdrojů Fondu evropské pomoci nejchudším osobám (FEAD) v rámci programu MPSV fungujícího do roku 2020, bude sekundárním cílem práce hledání návrhu systému, který by nebyl závislý na dotacích a fungoval kontinuálně.
2. Téma je významné, neboť se týká integrace dětí ohrožených chudobou a sociálním vyloučením do hlavního vzdělávacího proudu. Zároveň se zabývá cílem Evropské unie v oblasti potlačení chudoby. Za aktuální lze téma považovat z důvodu, že podstatná část obědů je financovaná ze zdrojů Fondu evropské pomoci nejchudším osobám (FEAD) v rámci programu MPSV, který skončí v roce 2020. Přínosem práce potom budou návrhy budoucích možných scénářů systémového řešení.
3. Teoretická část práce se bude věnovat definování pojmů chudoba a sociální vyloučení, včetně příslušných implikací. Daná část rovněž objasní problematiku dotací a pokřivení trhů z pohledu ekonomické teorie.
4. Praktická část práce přiblíží část sociální politiky České republiky, která se zabývá možnostmi řešení chudoby a sociálního vyloučení. S použitím dat, která jsou dostupná z dokumentů MPSV, MŠMT, neziskových organizací a dalších aktérů, bude práce chronologicky sledovat, analyzovat a komparovat vývoj financování postupného zavádění obědů zdarma. Data budou rovněž využita pro vlastní výpočty v rámci sekundárního cíle, práce představí odhadnuté náklady systémového řešení.
5. Klíčová slova: chudoba, sociální vyloučení, vzdělávání, státní rozpočet, integrace
   Keywords: poverty, social exclusion, education, state budget, integration

Rozsah práce: min. 45 normostran

Seznam odborné literatury:

1. HORÁKOVÁ, Markéta, a kol. Příjmová chudoba a materiální deprivace v České republice podle indikátorů EU – vývoj v důsledku krize, fiskální konsolidace a sociální reformy. Praha: VÚPSV, v.v.i., 2013. 151 stran. ISBN 978-80-7416-129-2.
2. KREBS, Vojtěch a kol. Sociální politika. 6., přepracované a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 566 stran. ISBN 978-80-7478-921-2.
3. MERTL, Jan a VYCHOVÁ, Helena. Úloha vzdělání a zdraví v ekonomickém rozvoji: teoretická analýza a její aplikace v podmínkách ČR. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2007. 171 stran. Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky; 1/2007.
4. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. Operační program potravinové a materiální pomoci (2014-2020). [online]. 2015 [cit. 2019-03-02]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/23931/Operacni_program_potravinove_a_materialni_pomoci__2014-2020__2_CZ.pdf
5. STIGLITZ, Joseph E. Ekonomie veřejného sektoru. Praha: Grada, 1997. 661 stran. ISBN 80-7169-454-1.
6. VOCILKA, Miroslav. Integrace sociálně a zdravotně handicapovaných a ohrožených dětí do společnosti. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1997. 108 stran.

Datum zadání bakalářské práce: únor 2019

Termín odevzdání bakalářské práce: květen 2019

Jana Trantinová
Řešitelka

Ing. Milan Bednář
Vedoucí práce

doc. Ing. Miroslav Ševčík, CSc.
Vedoucí katedry

prof. Ing. Zdeněk Chytil, CSc.
Děkan NF VŠE

Abstrakt

Bakalářská práce zkoumá zavádění obědů zdarma pro školáky ČR z rodin ohrožených chudobou v období 2014-2017, jejich financování a zároveň zjišťuje vliv tohoto financování na státní rozpočet. Analýzou vynaložených nákladů jednotlivých let a kapitol státního rozpočtu dochází k závěru, že je tento relativní vliv minimální a podíl těchto nákladů na státním rozpočtu tvoří setiny procent. Představen je rovněž systém obědů zdarma na Slovensku, který se snaží o integraci dětí, které jsou ohrožené chudobou a sociálním vyloučením, do kolektivu tím, že jednou z podmínek poskytnutí oběda je řádná školní docházka. Tato podmínka platí i pro všechny programy, které práce analyzuje. Skrze poskytování obědů usilují aktéři o vytváření lepších pozic pro znevýhodněné děti a jejich jednodušší zapojení do procesu vzdělávání. Práce rovněž uvádí odhadnuté náklady, které by pokryly obědy dětem ohroženým chudobou anebo všem školákům v ČR a argumentuje, že je toto systémové řešení proveditelné.

Klíčová slova

chudoba, sociální vyloučení, vzdělávání, státní rozpočet, integrace

JEL klasifikace

I24, I30, O15

Abstract

The bachelor thesis chronologically observes the implementation of free lunches for children in schools in the Czech Republic, who are threatened by poverty in the period of 2014-2017, its financing and even its financial effects on the state budget. By analysing incurred costs and state budgets in the given period, the conclusion states that the impact on state budget is minimal and covers only hundredths of percents of total budget. The system of free lunches in Slovakia is also presented with its objective of children integration, who is threatened by poverty and social exclusion, by providing them free lunches. However only if the condition of proper school attendance is met. This condition also applies for all the programs mentioned in the thesis. The effort at creating better social positions for disadvantaged children and their easier integration into education system is made by ensuring the free lunches. The thesis also presents the estimated costs which would cover the free lunches for children affected by poverty or all children in the schools in the Czech Republic and arguments that the system solution is attainable.

Keywords

poverty, social exclusion, education, state budget, integration

JEL classification

I24, I30, O15

Obsah

Úvod **1**

Teoretická část **3**

1. Chudoba **3**

1.1. Vymezení pojmu chudoba 3

1.2. Příčiny chudoby 4

1.3. Měření chudoby a její hranice 5

2. Sociální vyloučení **7**

2.1. Vymezení pojmu sociální vyloučení, jeho příčiny a následky 7

2.2. Vymezení pojmu sociální začleňování 8

3. Dotace **9**

3.1. Vymezení pojmu dotace 9

3.2. Druhy dotací 9

3.3. Pozitivní efekty dotací 10

3.4. Negativní efekty dotací 11

4. Teorie veřejné volby **11**

4.1. Volební chování voličů 11

4.2. Teorém mediánového voliče 12

4.3. Volební chování politiků 13

4.4. Politický cyklus 14

4.5. Zájmové skupiny 15

4.6. Byrokracie 16

Praktická část **17**

5. Systém pomoci v ČR – řešení chudoby a sociálního vyloučení **17**

5.1. Sociální zabezpečení v ČR 18

5.1.1. Sociální pojištění 18

5.1.2. Státní sociální podpora 19

5.1.3. Sociální pomoc 19

5.2. Sociální začleňování v ČR 19

5.3. Výdaje řešení chudoby a sociálního vyloučení 20

6. Školský systém v ČR 21

6.1. Vzdělávací soustava, školy a školská zařízení 22
6.2. Předškolní vzdělávání 22
6.3. Základní vzdělávání 23
6.4. Školní jídelna 24
6.5. Financování škol a školských zařízení 24

7. Charakteristika aktérů a jejich programů 26

7.1. Program Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy 27
7.2. Program Ministerstva práce a sociálních věcí 27
7.3. Program Women for Women 28
7.4. Program Drab Foundation 29
7.5. Program Společně-Jekhetane 29

8. Financování programů a jejich postupný vývoj 30

8.1. Financování programu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy 30
8.2. Financování programu Ministerstva práce a sociálních věcí 32
8.3. Financování programu Women for Women 36
8.4. Financování programu Drab Foundation 38
8.5. Financování programu Společně-Jekhetane 39
8.6. Porovnání výdajů neziskových organizací 39

9. Praxe ze zahraničí – Slovensko 40

10. Je reálné zavedení obědů zdarma v ČR? 42

10.1. Výše nákladů na stravu 43
10.2. Kolik dětí je ve školách a procento strávníků 44
10.3. Organizace školního roku 46
10.4. Kolik by to stát stálo? 46
10.4.1. Mateřské školy 46
10.4.2. Základní školy 46
10.5. Obědy zdarma pouze pro děti ze znevýhodněných rodin 47
10.6. Diskuze nad zavedením obědů zdarma 47
10.7. Možné problémy a efekty poskytování obědů zdarma 48

Závěr 50

Úvod

Integrace znevýhodněných osob do společnosti a potlačování chudoby patří mezi hlavní cíle ČR i ostatních států Evropské unie už řadu let. Tato práce se zaměřuje na začleňování dětí ohrožených chudobou a sociálním vyloučením do hlavního vzdělávacího proudu a specifikuje mechanismy, jakými stát těchto cílů dosahuje. Vzhledem k povaze některých finančních prostředků je přínosem práce odhadnutí nákladů systémového řešení.

Primárním cílem práce je ověření hypotézy, že zavádění obědů zdarma má negativní vliv na státní rozpočty v období 2014-2017. Práce sleduje vývoj financování postupného zavádění obědů v daném období; provádí analýzu dat, která jsou dostupná z dokumentů jednotlivých aktérů a porovnává jejich hodnoty v jednotlivých letech. Zjištěná data využívá práce také pro vlastní výpočty v rámci naplnění sekundárního cíle a následně diskutuje, zda je zavedení obědů zdarma v ČR možné a s jakými případnými problémy by se stát mohl potýkat.

Teoretická část charakterizuje pojmy chudoba a sociální vyloučení, definuje jejich příčiny a následky, zaobírá se měřením chudoby a také pojmem sociální začleňování. Daná část rovněž vnáší pohled do problematiky dotací a shrnuje jejich efekty na trh. V další kapitole je také popsáno chování jednotlivých aktérů z pohledu teorie veřejné volby a problematika politického cyklu.

V praktické části práce přibližuje sociální politiku ČR, která se zabývá řešením chudoby a sociálního vyloučení a doplňuje tak teoretickou sekci o konkrétní postupy. Představuje systém sociálního zabezpečení v ČR a jeho finanční náročnost, stejně jako výši určitých výdajů řešení chudoby a sociálního vyloučení. Následující kapitola rozebírá školský systém v ČR a důležitost jednotlivých institucí. Další kapitola chronologicky sleduje zavádění obědů zdarma v ČR v daném období, charakterizuje jednotlivé aktéry a jejich programy. Analyzuje vynaložené prostředky v jednotlivých letech a nabízí přehled, kolika jedincům byla pomoc poskytnuta a do jakých krajů pomoc směřovala. Na základě získaných údajů a statistik provádí práce v další kapitole vlastní výpočty, na jejichž základě je zpracován odhad finanční sumy, která by pokryla náklady obědů při zavedení systémového řešení. V praktické části je také představen program poskytování obědů na Slovensku, včetně analýzy rozpočtů.

Práce přináší vhled do problematiky z pohledu ekonomické teorie a s pomocí dostupných dat poskytnout ucelený přehled financování. Otázkou k zamyšlení může být, zda je toto opatření společensky efektivní, ať už v podobě z období 2014-2017 nebo případně v podobě systému, který by dotoval obědy všem školákům.

Teoretická část

1. Chudoba

1.1. Vymezení pojmu chudoba

Chudobu lze obecně označit za status, kdy jedinec není schopen uspokojovat své potřeby z důvodu **nedostatku finančních a materiálních prostředků** a vést tak plnohodnotný život. Jedná se o určitý druh nerovnosti, který není společensky akceptovatelný, je **nežádoucí** a celkově neefektivní. V každé zemi nebo společnosti může nabývat označení „být chudý“ jiného významu, koncept chudoby je spjatý s historií a kulturou dané země. Z druhého pohledu lze ale na chudobu nahlížet jako na ekonomicky efektivní, protože v pozici „odstrašujícího případu“ může fungovat jako **popud pro snažení** jedince. Nejde ale pouze o existenční stav. Chudoba je dle (Mareš, 1994) předmětem politického boje, ideologií, jednání státu nebo sociálního jednání různých spolků a skupin.

Za zmínku stojí také koncept **„cycle of poverty“** (kruh chudoby), kdy chudoba vzniká sama ze sebe. Pro jedince (například dítě) je téměř nemožné se z tohoto stavu vymanit, jelikož je rodinou a prostředím považován za běžný způsob života. V takových společnostech navíc nemusí vznikat iniciativa tento životní styl měnit. Jedinec potom chudobu považuje za normální a tuto ideologii dále předává svým potomkům (Lewis, 1966).

Obrázek 1: Koncepty chudoby

Zdroj: (Krebs, 2015), vlastní zpracování.

Dle (Krebs, 2015) lze koncepty chudoby rozlišit na subjektivní a objektivní, ty potom na absolutní a relativní. **Subjektivní koncepty chudoby** vycházejí z vlastního hodnocení daného jedince, kdy porovnává svou aktuální životní situaci s takovou, jaké by chtěl

dosáhnout; srovnává svůj stav se svým okolím atp. Z toho vyplývá, že tyto koncepty neslouží jako indikátory chudoby v zemi ale jsou spíše doplňkové (Krebs, 2015). Přínosné jsou ale pro další analýzy problému chudoby. **Objektivní koncepty** naopak tvoří vnější hodnocení stavu jedince nebo společnosti například státem, kdy se chudoba posuzuje na základě objektivní hranice chudoby (Mareš, 1947). Dále se dělí na **absolutní**, kterou je možno označit za stav pouhého přežívání až strádání v oblasti základních lidských potřeb jako je pitná voda, potrava, zdraví apod., kdy mezinárodně je tato hranice v současnosti podle (Světová banka, 2018) stanovena částkou 1,90 dolarů na den a **relativní**, kdy jedinec sice uspokojuje své životní potřeby, ale na nižší úrovni, než je stanovena jako normální v dané společnosti (Mareš, 1947). Z toho vyplývá, že se mění v závislosti na pohybu celkové příjmové úrovně (Durdisová, 2002).

1.2. Příčiny chudoby

Na chudobu je možné dle (Mareš, 1994) nahlížet jako na **důsledek uspořádání společnosti**, kdy chudoba nevzniká kvůli neschopnosti nebo nedostatečnosti, ale pomocí sociálního řádu, který rozděluje společnost na bohaté a chudé. Chudí jsou většinou ti, kteří kvůli svým nízkým mzdám v důsledku například nedostatečného vzdělání nežijí v podmínkách obvyklého životní úrovně dané společnosti; pobírají sociální dávky nebo jsou nezaměstnaní. Druhým pohledem je potom chudoba jako **výsledek nedostatku vůle jedince** a špatných morálních vlastností, kdy se na chudé osoby nahlíží jako na ty, které nevyvíjí úsilí k dosažení lepší životní úrovně a v podstatě pouze pobírají dávky na úkor pracujících.

Podle (Krebs, 2015) lze příčinu chudoby spatřovat v **nízkých výdělcích**, které jsou způsobeny nedostatkem zaměstnání, nezaměstnaností nebo rozdílem v bohatství. Tyto výdělky pak způsobují nejen současnou chudobu jedince, ale jsou také důvodem jeho nízkého budoucího starobního důchodů. Příčinami nízkých výdělků jsou pak strukturální změny, mezi něž patří: (Novotná, 2004)

- změny na trhu práce, kdy vzniká vysoká poptávka po pracovní síle se znalostí moderních technologií a málo kvalifikovaná pracovní síla je odměňovaná nízkou mzdou;
- nárůst diversifikace etnické a kulturní;

- změny v populačním vývoji, ať už stárnutí populace, oslabení instituce rodiny apod.

Výši mzdy rovněž ovlivňují faktory jako píle, inteligence a schopnosti jedince, stejně tak jako jeho dosažené vzdělání.

Za nejvíce ohrožené skupiny lze označit **rodiny**, které se potýkají s nízkým příjmem, tedy rodiny: (Horáková, a další, 2013)

- neúplné (často se jedná o matku samoživitelku);
- trpící dlouhodobou nezaměstnaností;
- žijící v chudých oblastech;
- mnohočetné atd.

1.3. Měření chudoby a její hranice

S měřením chudoby se pojí komplikace, jelikož záleží na konceptu chudoby, výběru ukazatelů chudoby, určení hranice chudoby atd. (Mareš, 1994). Neprobíhá tak měření chudoby jako takové ale vybraných jednotlivých konceptů. Nejčastěji se chudoba dle (Krebs, 2015) sleduje **přímo** nebo **nepřímo** čili zda je chudoba založena na nedostatku statků a služeb nebo na nedostatku příjmů, které vedou k limitaci spotřeby.

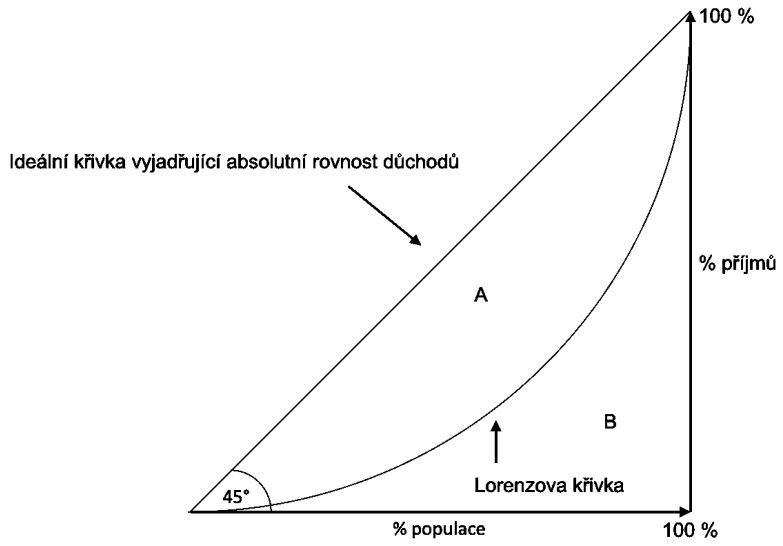
Pokud se měří **absolutní koncepty**, je možné využít: (Mareš, Rabušic, 1996)

- metodu Josepha Rowntreeho, kdy se pomocí generování základního spotřebního koše (Budget standards), který pokryje minimální potřeby, určí hranice chudoby jako náklady na uspokojení těchto potřeb;
- metodu na základě určení nejnižších nákladů pro uspokojení základních potřeb (Basic needs approach);
- metodu, kdy se míra chudoby odvíjí od poměru výdajů na potraviny a celkových výdajů domácnosti (Food ration method).

V případě **relativních konceptů** lze chudobu měřit porovnávání příjmu jedince s mediánovým příjmem v dané společnosti nebo také mírou příjmové nerovnosti. Nerovnost rozdělení příjmů v ekonomice znázorňuje graficky Lorenzova křivka, kdy znázorňuje vztah mezi domácnostmi a celkovými důchody. Na horizontální ose kartézské

soustavy souřadnic jsou zanesena kumulovaná procenta počtu obyvatel, od těch s nejnižšími příjmy po ty s nejvyššími příjmy. Vertikální osa vyjadřuje kumulovaná procenta příjmů obyvatel na celkovém podílu mezd (Gastwirth, 1971). Ideální křivka svírá úhel 45° a vyjadřuje absolutní rovnost. Naopak absolutní nerovnost nastává, pokud jedinec vlastní veškeré příjmy společnosti. V tomto případě tvar křivky kopíruje osy (Stiglitz, 1997). Z Lorenzovy křivky vychází Giniho koeficient, který číselně vyjadřuje nerovnost příjmů. Nabývá hodnot od 0 do 1, kdy 0 znamená absolutní rovnost a 1 absolutní nerovnost. Výsledná hodnota je podílem obsahu plochy A a celkovým obsahem plochy pod ideální křivkou tedy plochou A + B viz Obrázek 2.

Graf 1: Lorenzova křivka

Zdroj: (Stiglitz,, 1997), vlastní zpracování.

Pokud jde o subjektivní koncept, hranice chudoby (Subjective Poverty Line) může být určena na základě tzv. **Minimum Income Question** (MIQ), která dle (Mareš, Rabušic, 1996) zní: *„Jaký je minimální příjem, který ještě dovolí vaší rodině za daných okolností uspokojit její základní potřeby?“* Hranice je potom určena odpověďmi respondentů.

Jako další způsob subjektivního měření uvádí (Mareš, Rabušic, 1996) **škálu CSP**, která využívá MIQ a zároveň je respondentovi kladena otázka, jak vychází se svým aktuálním příjmem na stupnici od *1. s velkým obtížemi* k *6. velmi snadno.* Odpovědi na MIQ se

potom zpracovávají jen od těch respondentů, kteří se svým současným příjmem dle stupnice vychází nejlépe na úrovni *3. s jistými obtížemi*.

Při měření subjektivní chudoby dochází často k jevu, že jedinec se cítí být chudým, přitom tomu tak dle určitých kritérií není. Z toho vyplývá, že subjektivní míra je často vyšší než ta objektivní.

2. Sociální vyloučení

2.1. Vymezení pojmu sociální vyloučení, jeho příčiny a následky

Velmi často je definování pojmu sociální vyloučení spojováno s pojmem chudoba[1]. Chudobu lze ale chápat odlišně, a to jako příčinu nebo následek sociálního vyloučení. Sociální vyloučení je možno obecně chápat jako stav, kdy je jedinec odsunut z hlavního proudu společnosti. Lze na něj nahlížet jako na **horizontální nerovnost**, vedle vertikálních (třídních) nerovností společnosti (Krebs, 2015).

Se sociálním vyloučením se pojí pojem **sociálně vyloučená lokalita**. Ta vzniká v případě, kdy jsou jedinci **místně segregováni** a potýkají se s nízkou kvalitou bydlení, špatnou dopravní dostupností apod. anebo kdy je v jedné lokalitě koncentrován velký počet sociálně vyloučených v důsledku strukturálních procesů, například změnách na trhu práce (Toušek, 2007). V souvislosti s tématem této práce je třeba zmínit tzv. **kulturní vyloučení**, u kterého je typické, že sociálně vyloučené osoby kladou úrovni vzdělání a kvalifikaci nízkou váhu.

U sociálního vyloučení nastává podobný efekt na budoucí generace jako byl zmíněn v předcházející kapitole, kdy jedinci nemusí mít popudy svou situaci zlepšit a vzniká cyklus sociálního vyloučení. Tyto jedince lze označit za nepřizpůsobivé.

---

[1] Například Rada Evropy definuje chudobu a sociální vyloučení „jako stav, kdy jedinec nebo skupina lidí neparticipuje plně na ekonomickém a sociálním životě společnosti a/nebo když jejich přístup k příjmu a ostatním zdrojům jim neumožňuje dosáhnout životní standard, který je považován ve společnosti, v níž žijí, za přijatelný (Krebs, 2015).

Jako příčiny sociálního vyloučení označuje (Krebs, 2015) nízký příjem; dlouhodobou nezaměstnanost nebo nízkou kvalitu zaměstnání; nízké vzdělání; stáří; zdravotní postižení nebo příslušnost k menšině. Od těchto faktorů pak lze odvodit **rizikové skupiny**, které jsou ohroženy nejvíce, a to nevzdělané a nezaměstnané osoby; senioři; imigranti; příslušníci menšin nebo lidé s tělesným či jiným postižením. Je patrné, že sociální vyloučení mohou zapříčinit jak vnější, tak vnitřní okolnosti. Jedinec je vystaven izolaci, jelikož se nemůže kvůli zmíněným faktorům účastnit určitých událostí (např. kvůli nízkému příjmu) nebo není společností přijat (např. z důvodu příslušnosti k národnostní menšině).

Tato bariéra mu následně neumožňuje dle (Navrátil, 2003) participaci na trhu práce, zabraňuje jedinci naplňovat svá práva, rovněž vede k sociálním nerovnostem a vyloučení ze státních služeb a zdrojů dostupných společnosti. Mezi ty patří např. zaměstnání, vzdělávání, sociální ochrana apod. V extrémních případ může sociální vyloučení dojít až do fáze bezdomovectví.

Je třeba poznamenat, že příslušnost jedince k určité skupině obyvatel automaticky neznamená sociální vyloučení. Velmi záleží na uspořádání společnosti, mnohdy iracionálních předsudcích nebo na struktuře trhu práce.

2.2. Vymezení pojmu sociální začleňování

K pojmu sociální vyloučení se pojí pojem sociální začleňování. Jde o proces, kdy se nástroji sociálního začleňování zajišťuje **zapojení jedince**, který se ocitl na okraji společnosti, **do všech sfér života společnosti** (ekonomické, sociální a kulturní) a jeho navrácení k nezávislosti, sociální suverenitě a ke způsobu života, který není v rozporu s normami a zájmy většinové společnosti (Tomeš, 1996). Autor rovněž uvádí, že jedinec musí projevit vlastní vůli k takovým změnám, jelikož je třeba zachovat svobodnou volbu způsobu života každého občana.

Proces sociálního začleňování je užitečný jednak pro daného jedince, ale rovněž pro celou společnost, protože sociální začleňování může eliminovat budoucí osoby sociálně vyloučené, a tak zvyšovat společenský blahobyt v budoucnu.

3. Dotace

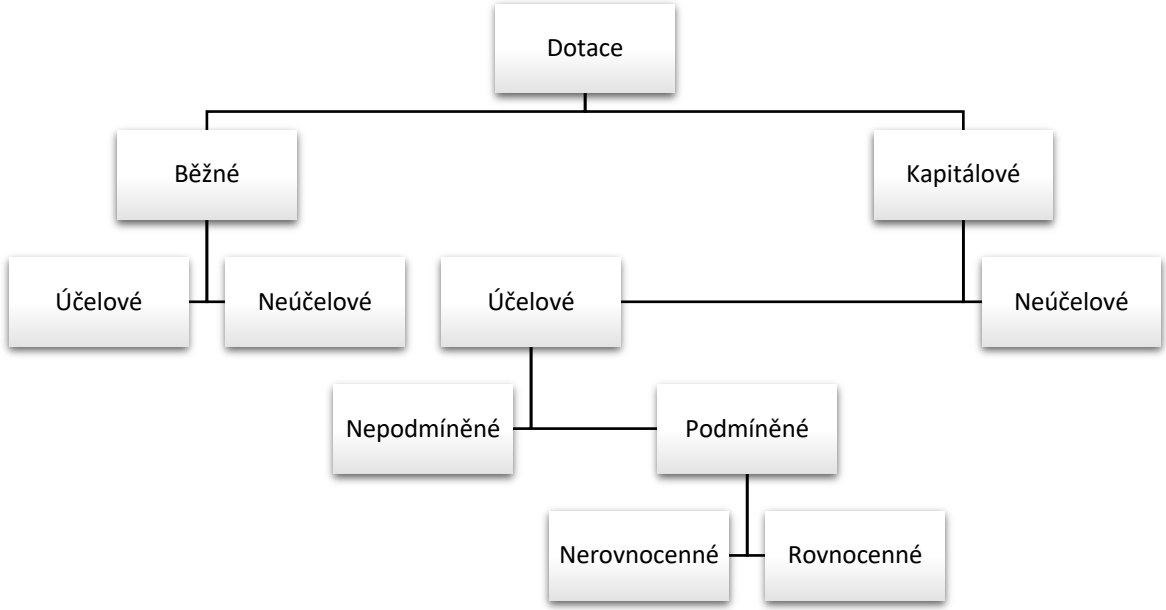
3.1. Vymezení pojmu dotace

Dotací se obecně rozumí poskytnutí finančních prostředků z veřejných rozpočtů na stanovený účel (Novotníková, 2005). Dle slovníku cizích slov se jedná o věnování, dar nebo příděl peněžních prostředků. Jedná se o jednosměrný transfer, přerozdělování v rámci veřejných rozpočtů, projev solidarity (Peková, 2011). Účelem dotace je zvýšení efektivity trhu a celkového blahobytu společnosti. Ve většině případů je dotace poskytovaná vyšší vládní úrovní té nižší, například stát – obec. Dle (Provazníková, 2015) dochází také v přerozdělování na horizontální škále mezi příjemci stejné úrovně.

Mezi příčiny vzniku a existence dotací se řadí úsilí o spravedlnost formou přerozdělování, podle (Novotníková, 2005) dotace zmírňují vertikální fiskální nerovnováhy a zabezpečují horizontální fiskální rovnováhy. Dotace funguje jako forma vládní intervence při selhání trhu, kdy podporuje aktiva, u kterých je třeba zvýšit produkci a distribuci (Stiglitz, 1997).

3.2. Druhy dotací

Obrázek 2: Členění dotací

Zdroj: (Peková, 2011), vlastní zpracování.

Dotace člení (Peková, 2011) na běžné dotace a kapitálové dotace. Oba druhy dotací se dále dělí na účelové a neúčelové a u obou druhů převládají v běžné praxi účelové (Provazníková, 2015).

Běžné dotace se poskytují pravidelně a opakovaně, a to pro neinvestiční účely. **Kapitálové dotace** se také nazývají investičními dotacemi, kdy se oproti běžným dotacím jedná o nepravidelnou investici veřejným institucím nebo státním projektům (Marková, 2000). Pokud není celková suma dotace vyčerpána, příjemce je povinen ji navrátit poskytovateli.

Běžná účelová dotace má podle (Novotníková, 2005) jasný účel a ten musí být příjemcem dodržen. Tyto dotace se poskytují obcím za účelem financování služeb, nejčastěji se jedná o školství a vzdělávání a často se jedná o dotace za účelem vyrovnání kvalit poskytovaných statků. V praxi to znamená, že stát poskytuje dotace oblastem s nižší mírou odvedených daní, aby zajistil stejnou kvalitu statků. Konkrétně se může například jednat o obec, ve které by z důvodu rozdílné daňové kapacity neprobíhaly jinde běžné služby jako veřejné osvětlení apod. Podobně je to s oblastmi, které naopak využívají určitých služeb více než ostatní. Stát v tomto případě dotuje danou oblast, přerozděluje objem daňových příjmů (Provazníková, 2015). Podrobněji se tyto dotace dělí na bez spoluúčasti a se spoluúčastí, kdy se spoluúčastí rozumí částečné financování příjemcem dotace. U **běžné neúčelové dotace** rozhoduje o využití dotace příjemce (Peková, 2011). Je tak potřeba zmínit existenci rizika, že dojde k jejímu neefektivnímu využití. Jejich výše se rozhoduje na základě demografických ukazatelů jako počtu obyvatel apod.

Kapitálová účelová dotace je poskytovaná nepravidelně a má investiční charakter, příkladem je výstavba určitých silnic a dálnic, bytů, škol, kanalizace atd. (Marková, 2000). Stejně jako u běžné účelové dotace musí příjemce použít prostředky na daný účel. Rovněž může nastat podmínka finanční spoluúčasti příjemce (obce), která bude vyměřena určitým procentem (Peková, 2011).

3.3. Pozitivní efekty dotací

Jak již zaznělo, z dotace by správně měla těžit celá společnost. Mezi pozitivní efekty dotací lze zařadit například **nižší cenu pro spotřebitele**, pokud firma promítne dotace do

svých nákladů. U spotřebitele nastává substituce statků, kdy upřednostňuje ten s nižší cenou před jinými statky. Spotřebitel má zároveň **vyšší reálný důchod** díky důchodovému efektu, jelikož ušetřil oproti svým předchozím obvyklým výdajům[2] (Stiglitz, 1997). Dotace kompenzují dopady negativních externalit, dle (Provazníková, 2015) kompenzují určité břemeno obce. Mezi pozitiva lze zařadit také určitý dohled nad hospodařením obcí ze strany státu, kdy poskytnutím dotace získává stát určitý vliv.

3.4. Negativní efekty dotací

Jelikož se jedná o zásah státu do přirozeného chodu ekonomiky, pokřivuje dotace trh a vytváří nerovnováhu. Ovlivňuje chování jedince. Celý dotační systém je také velmi nákladný. Podle (Peková, 2011) způsobují dotace jednak růst výdajů veřejných rozpočtů a také snižují zájem příjemců o efektivní řešení vlastní situace a využívání vlastních financí. Často může docházet k neefektivní alokaci zdrojů v důsledku nevhodného výběru příjemce dotace a následným negativním důsledkům v podobě nerovnoměrné produkce apod. Otázkou je také transparentnost udělené dotace.

4. Teorie veřejné volby

Teorie kolektivní, veřejné nebo také společenské volby se zaobírá sledováním rozhodování voličů a politiků ve smyslu poskytování veřejných statků, veřejné volby (Duben, 2000). Veřejná volba se dle (Jackson, 2003) zaobírá vztahy mezi preferencemi jednotlivců ve společnosti a vládními rozhodnutími, na jejichž základě má společnost nadále konat. Jedná se o volbu jednotlivce mezi různými rozhodovacími postupy, přičemž jedná ve vlastním zájmu. Teorie veřejné volby analyzuje politiku z ekonomického hlediska, skrze cost-benefit analýzu. Kapitola se zabývá chováním aktérů, tedy občanů (voličů), politiků, zájmových skupin a byrokratů. Dále rozebírá problematiku politického cyklu.

4.1. Volební chování voličů

Voliče lze chápat jako racionální či neracionální (Slaný, a další, 1999). Pokud se jedná o racionálního voliče, bude porovnávat své **náklady** například dopravu k volbám, čas,

[2] Část dotace zaplatí spotřebitel prostřednictvím daní.

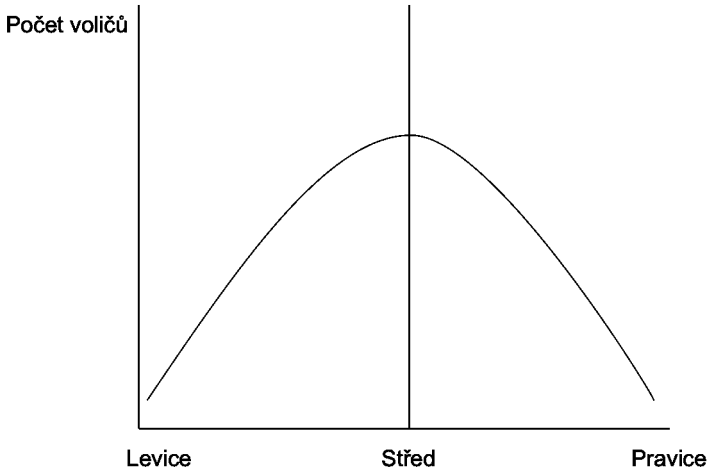
náklady příležitosti a **výnosy** voleb, které jsou ovlivněné výhrou voleného favorita a pravděpodobnost ovlivnění výsledku voleb (Slaný, a další, 1999). Přestože mohou být náklady zanedbatelné, benefit z volby nemusí být dostatečně vysoký, aby občana přiměl k volbě. Podle (Stiglitz, 1997) by při absolutní racionalitě nevolil nikdo, jelikož jeden hlas má na výsledek zanedbatelný vliv a jedinec by sledoval vlastní zájem. Jde o jev nazývaný **racionální ignorace**. Při rozhodování jedince, zda volit či nevolit hrají důležitou roli náklady na získání informace, které jsou velmi nákladné (Ochrana, 2003). Ve skutečnosti ale lidé k volbám chodí, je proto potřeba uvažovat i jiné formy užitku z volby, než je výhra favorita.

Rozhodnutí jít volit ovlivňují i dodatečné motivy, které lze rozdělit na **expresivní motivace** a **etické motivace**. U expresivního voliče se jedná o benefit z náležitosti k určité skupině, tedy voličům sdílejících stejnou ideologii. Pro etického voliče je důležitý pocit, že mohl vyjádřit svůj názor na to, jak si společnost představuje. Podle (Stiglitz, 1997) hraje roli také pocit zachování demokracie a zvyk, naproti tomu zmiňuje i vliv na rozhodnutí jedince jako aktuální počasí nebo špatný pocit z neúčasti u voleb, kdy už se ekonomické přístupy přelévají spíše do psychologických rozborů.

4.2. Teorém mediánového voliče

Tohoto teorému využívají politické strany ve volebním období. Jedná-li se o většinovou volbu, voliči jsou seřazeni podle preferencí, tyto preference voličů jsou jedno vrcholové (existuje pouze jedno maximum), a voliči jsou rozděleni rovnoměrně, pak bude rozhodnutí většinové volby odpovídat středu tedy preferencím **mediánového voliče** (Stiglitz, 1997). Strategie strany spočívá ve tvorbě takového politického programu, který reprezentuje názory tohoto mediánového voliče, voliče nacházejícího se uprostřed politického spektra. Politická strana tak činí z důvodu maximalizace užitku, získání co nejvyššího počtu hlasů (Duben, 2000).

Graf 2: Mediánový volič

Zdroj: (Ochrana, 2003), vlastní zpracování, upraveno.

V praxi dochází k prosazování podobných politik jednotlivých stran, s čímž se pojí také **nižší volební účast**. Volič porovnává své náklady na volbu (náklady obětované příležitosti, náklady na volbu) s očekávanými výnosy z výsledku voleb, a protože se programy stran podobají, usoudí, že jeho hlas nemá váhu, jelikož je výsledek jasný (Jackson, 2003).

4.3. Volební chování politiků

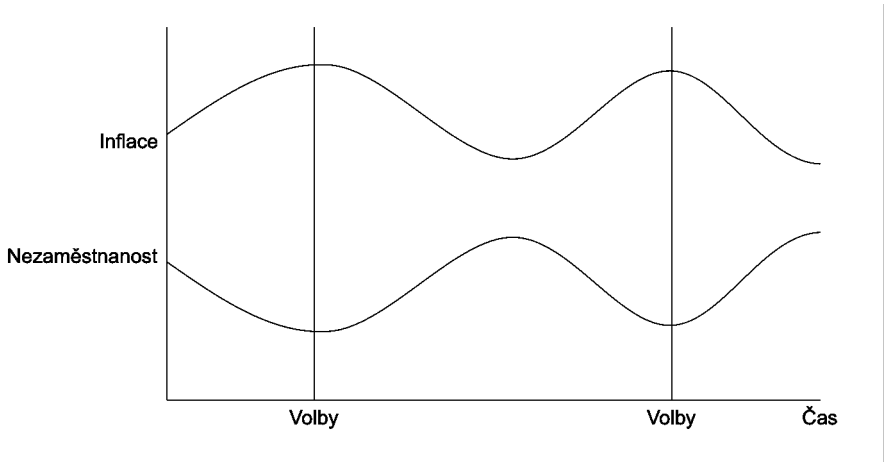
Politické strany mají reprezentovat názory jedinců společnosti, kteří sdílejí stejné názory. Dochází k úspoře nákladů kolektivního rozhodování, jelikož si tito jednotlivci se shodným názorem zvolí zástupce, který jejich názor reprezentuje (Peková, a další, 2008). Politici ale ve skutečnosti jednají jako všichni ostatní a **sledují svůj vlastní sobecký zájem**. Tím je výhra ve volbách. Dle (Jackson, 2003) může strana opravdu usilovat o zvolení s cílem přilepšit státu a vytvářet reformy. Podle autora se lze rovněž setkat s motivacemi, kdy jedinec usiluje o zvolení z důvodu získání moci, peněz a prestiže.

4.4. Politický cyklus

Teorie politických cyklů předpokládá, že politické strany vytváří politiku, jejíž účelem je zajištění maximálního počtu hlasů při dalších volbách. Spoléhá přitom na **krátkozrakost voliče**.

Aby si strana zajistila popularitu a přízeň voličů, realizuje chtěná opatření před volbami (Slaný, 2003). Náklady takových opatření se začnou projevovat až po volbách (Musgrave, 1994). Strana volí fiskálně expanzivní politiku a po volbách naopak dochází k fiskálně restriktivní politice, která vyrovnává následky prvních opatření (Holman, 2005). Konkrétní případ uvádí (Jackson, 2003), kdy politická strana zahrne mezi své cíle nízkou nezaměstnanost, kterou před volbami potřebnými nástroji sníží ale naproti tomu stoupne inflace[3]. Tímto jednáním se zahajuje **cyklická nezaměstnanost a inflace**, jelikož se bude tento proces znovu opakovat před dalšími volbami.

Graf 3: Politický cyklus

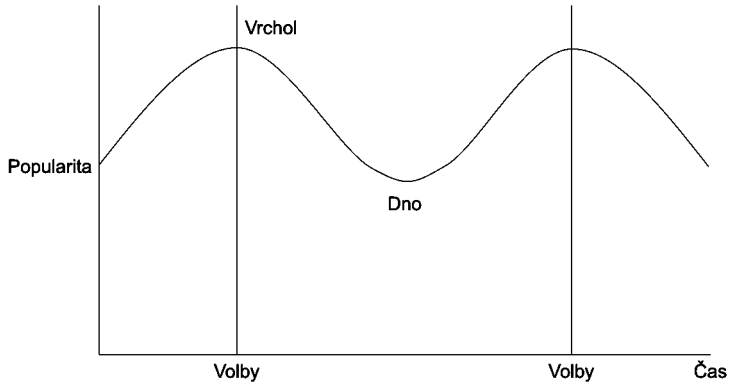
Zdroj: (Jackson, 2003), vlastní zpracování.

Již zaznělo, že politické strany volí takovou politiku, kdy volič získá blahobyt z rozhodnutí ještě před volbami. V souvislosti je třeba zmínit pojem **zpoždění politických cyklů**, kdy načasování určitého opatření nevyjde podle plánu stran a chtěná

[3] Předpoklad, že vláda přímo ovlivní hlavní makro agregáty není příliš reálný. V dnešní době se pracuje s vlivem na rozpočet, politicko-rozpočtové cykly.

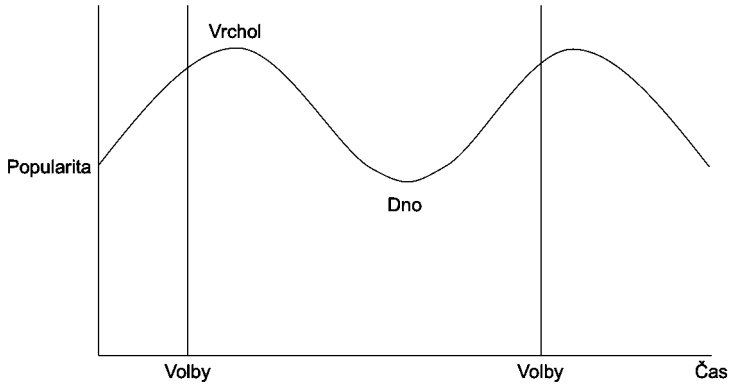
opatření se projevují až po volbách (Slaný, 2003). Toto zpoždění potom vytváří lepší prostředí pro opoziční strany.

Graf 4: Politický cyklus, popularita

Zdroj: (Slaný, 2003), vlastní zpracování.

Graf 5: Zpoždění politického cyklu, popularita

Zdroj: (Slaný, 2003), vlastní zpracování.

Politický cyklus významně **působí na hospodářský cyklus**, jelikož ovlivňuje politické cíle jako je protiinflační politika, distribuce důchodů, snižování nezaměstnanosti atd. a jejich kombinace a zvolené politické nástroje (Jackson, 2003).

4.5. Zájmové skupiny

Zájmové skupiny, nátlakové skupiny nebo také lobby usilují o **ovlivnění chování politiků** a státních orgánů. Činí tak ze stejného důvodu jako ostatní aktéři procesu veřejné volby, maximalizují svůj užitek (Ochrana, 2003). Nejedná se o přímé aktéry, usilují

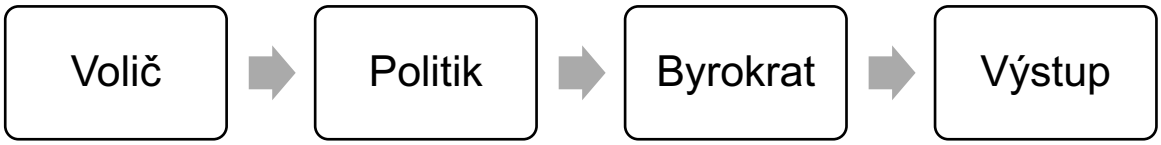
o prosazení vlastních cílů skrze ostatní subjekty. Podle (Peková, a další, 2008) tak činí pomocí úplatků nebo zastrašování, (Ochrana, 2003) dodává jako prostředek ovlivňování ještě soudní spory, stávku a násilné protesty.

Podle cílů rozděluje zájmové skupiny (Ochrana, 2003) na ochranné a podpůrné. Ochranné mají často podobu odborů, kdy je jejich cílem hájit zájmy určitých skupin společnosti. Cíle podpůrných skupin potom zmíněný autor stanovuje jako podpoření určitého projektu nebo politického cíle.

4.6. Byrokracie

Byrokracii lze uvažovat jako vrstvu státních úředníků, která funguje na základě rozhodnutí volených orgánů a plní jejich požadavky, je výkonným orgánem politiků (Peková, a další, 2008). Jako vztah principála a agenta vyjádřil vztah voliče a politika (Ochrana, 2003) a uvažuje, že volič jako principál si volí agenta, politika. Aby mohl politik plnit své cíle, potřebuje úředníky, byrokraty. Ten provádí výstup z veřejné volby.

Obrázek 3: Schéma veřejné volby

Zdroj: (Ochrana, 2003), vlastní zpracování.

Byrokraté uvažují racionálně a usilují o maximalizaci vlastního užitku. Byrokraté mohou rozhodování politiků ovlivňovat prostřednictvím zkreslování předávaných informací, záleží na podobě jimi připravených podkladů atd. (Peková, a další, 2008). Byrokraté mají monopol na informace. Z byrokracie se může stát zájmová skupina usilující o sledování vlastního zájmu, která ignoruje zájem veřejný, skutečné poslání organizace (Ochrana, 2003).

V praxi má jejich úsilí podobu zvyšování vlastních platů nebo rozšiřování spektra moci (Musgrave, 1994). Tato tendence k maximalizaci financí své organizace se vedle maximalizace užitku byrokratů projevuje neefektivitou, například neefektivním čerpáním finančních zdrojů.

Praktická část

5. Systém pomoci v ČR – řešení chudoby a sociálního vyloučení

Pro účely této práce bude kapitola vycházet z užšího pojetí sociální politiky, kdy je jejím cílem podle (Krebs, 2015) reagovat na důsledky nepříznivých sociálních událostí a eliminovat jejich vznik tak, aby došlo k zabezpečení důstojných podmínek pro život lidem, ohroženým těmito událostmi[4]. Kapitola se zaměří na část sociální politiky ČR, která se zabývá možnostmi řešení chudoby a sociálního vyloučení.

Občané České republiky se potýkají s problémy moderní, nové a relativní chudoby. S formou absolutní chudoby se už téměř nelze setkat, a to právě díky systému zákonné pomoci. Právo na pomoc deklaruje také Listina základních práv a svobod v článku 30 odstavci 1 a 2: *„Občané mají právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele. Každý, kdo je v hmotné nouzi, má právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek“*. Nastalé sociální události jedinců řeší stát **aktivní sociální politikou** (preventivními opatřeními) a **pasivní sociální politikou** (následnými opatřeními).

Aktivní sociální politika se snaží o předcházení vzniku sociálních událostí odstraňováním jejich příčin a také o eliminaci jejich šíření. Tyto funkce probíhají skrze politiku zaměstnanosti například rekvalifikace zaměstnanců, kterou vymezuje zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti; vzdělávací politiku nebo politiku sociálního zabezpečení a předcházejí tak nedostatečným příjmům jedince a nezaměstnanosti společnosti. Lze tvrdit, že tato preventivní opatření jsou pro společnost efektivnější, jelikož se jedná o předcházení výskytu sociálně patologických jevů, jejichž dopady jsou jednak nákladné pro Českou republiku a zároveň mají vliv na všeobecný blahobyt společnosti. Co se týče prevence, sociální politika buďto **přijme nová sociální opatření**,

[4] Jedná se o řešení situace hmotné nouze a sociální nouze, tedy nedostatku příjmů na zabezpečení základních životních potřeb a v druhém případě jde o neschopnost jedince si tyto životní potřeby zabezpečit.

tedy upraví dosavadní fungování systémové sociální politiky nebo **vytváří předpoklady** pro řešení budoucí sociální události (tzv. intervencionistická sociální politika) (Krebs, 2015).

Přestože se Česká republiky věnuje prevenci, řešení již vzniklé chudoby **pasivní sociální politikou** je nevyhnutelné. Chudobu řeší Česká republika buďto přímými peněžními transfery formou dávek sociálního zabezpečení (viz následující kapitola) a nepřímou podporou, která má podobu odpočitatelných položek daně z příjmu např. odpočet na vyživované dítě. Tyto transfery snižují sice riziko absolutní chudoby, ale rovněž vyvolávají efekt ve společnosti, kdy se nízkopříjmové skupiny mohou na pomoc v nouzi spolehnout a jejich motivace k vlastnímu snažení klesá. Dle (Swaan, 1988) není chudoba problémem chudých, ale bohaté vrstvy obyvatel.

5.1. Sociální zabezpečení v ČR

Systém sociálního zabezpečení lze označit za nejvýznamnější a zároveň finančně náročný prvek sociální politiky České republiky. Funguje jako ochrana pro ty jedince, kteří se důsledkem nepříznivé životní události ocitli v situaci, kdy potřebují od státu podporu, péči nebo poradenství a předcházejí mimo jiné právě chudobě nebo sociálnímu vyloučení. Skládá se ze tří samostatných pilířů, a to **sociálního pojištění, státní sociální podpory a sociální pomoci**.

5.1.1. Sociální pojištění

Sociální pojištění je pomoc v situacích, které jsou jedincem **předvídatelné** a může se předem pojistit, tedy odloží současnou potřebu pro budoucí účel. Tento pilíř obsahuje důchodové pojištění a nemocenské pojištění.

Důchodové pojištění obsahuje zaprvé povinné základní důchodové pojištění, do kterého spadají: starobní důchody, invalidní důchody a pozůstalostní důchody (vdovský a vdovecký a sirotčí) a za druhé dobrovolné doplňkové penzijní připojištění se státním příspěvkem[5]. Jedná se o **finančně nejnáročnější** položku systému sociálního zabezpečení, kdy tyto výdaje činily například za rok 2017 dle (Česká správa sociálního

[5] Podmínky vyplácení a výši dávek důchodového pojištění upravuje zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

zabezpečení, 2018) 404,4 mld. Kč, tedy necelých **32 % výdajů státního rozpočtu** daného roku (Monitor, 2018).

Nemocenské pojištění se dle zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění vyplácí v podobě nemocenské dávky, peněžité pomoci v mateřství, ošetřovného a vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství.

5.1.2. Státní sociální podpora

Druhý pilíř zabezpečuje především **rodiny s dětmi**, a to v situacích, které je potřeba řešit ihned a nelze je předvídat. Dle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů se rozlišují **dávky testované a netestované**, kdy poskytnutí testovaných dávek závisí na výši příjmů domácnosti.

V současnosti patří mezi **testované dávky** přídavek na dítě, příspěvek na bydlení a porodné a mezi **netestované dávky** rodičovský příspěvek a pohřebné[6].

5.1.3. Sociální pomoc

Dávky sociální pomoci se poskytují v případě, kdy se jedinec (nebo domácnost) nachází v **hmotné a sociální nouzi**, kdy nejsou zajištěny základní životní potřeby a jedinec není schopen svou nastalou situaci řešit. Dle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů se jedná o dávky v podobě příspěvku na živobytí, doplatku na bydlení, mimořádné okamžité pomoci dále pak příspěvek pro zdravotně postižené a příspěvek na péči[7].

5.2. Sociální začleňování v ČR

Proces sociálního začleňování definuje zákon č. 108/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Sociální začleňování osob sociálně vyloučených nebo sociálním vyloučením

---

[6] Dávky, jejich výši a podmínky vyplácení definuje zákone č. 117/1995 Sb., o státní podpoře, ve znění pozdějších předpisů. K 31.12.2011 fungoval také sociální příplatek, k 31.12.2008 příspěvek na školní pomůcky a k 31.12.2013 se dávky pěstounské péče neřadí mezi dávky státní sociální podpory, nýbrž je definuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

[7] Podmínky pomoci v hmotné nouzi a další vychází ze zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.

ohrožených je **národním cílem**[8] v rámci Strategie sociálního začleňování 2014-2020 (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2014). Dle (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2018) patří mezi cíle sociálního začleňování zajištění účasti v zaměstnání a rovného přístupu ke všem zdrojům, právům, zboží a službám; prevence rizika sociálního vyloučení nebo pomoc nejvíce zranitelným jedincům.

V případě začleňování ve smyslu zařazení postiženého žáka do vzdělávacího proudu ČR je dle (Vocilka, 1997) nutné vytváření podmínek, jakými jsou úprava legislativy nebo zajištění technických a organizačních požadavků škol. Tyto podmínky se dle zmíněného autora v České republice postupně vytvářejí a jejich zásluhou může integrace úspěšně probíhat.

Lze tvrdit, že sociální začleňování snižuje čerpání finančních prostředků z veřejných rozpočtů České republiky, jelikož bude-li například více zaměstnaných osob, suma dávek ze státního rozpočtu se sníží.

5.3. Výdaje řešení chudoby a sociálního vyloučení

Následující tabulka zachycuje výdaje jednotlivých položek **aktivní politiky zaměstnanosti** v ČR. Jedná se o pomoc nefinanční povahy, kdy stát pomáhá osobám ohroženým chudobou a sociálním vyloučením. Z rozpočtu kapitoly Ministerstva práce a sociálních věcí se jedná o necelé 1 % výdajů.

[8] O sociální začleňování usilovala také předcházející Lisabonská strategie.

Tabulka 1: Výdaje na aktivní politiku zaměstnanosti v roce 2017 (v mil. Kč)

Rekvalifikace	177
Veřejně prospěšné práce	2 285
Společensky účelná pracovní místa	961
Podpora zaměstnanosti zdravotně postižených občanů	46
Ostatní podpora zaměstnanosti	70
Cílené programy k řešení zaměstnanosti	715
Aktivní politika zaměstnanosti jinde nezařazená	597
Celkem	**4 851**

Poznámka: Byly použity stálé ceny roku 2018.

Zdroj: (Monitor, 2018), vlastní zpracování.

Výdaje České republiky ve smyslu politiky začleňování menšin a odstraňování bariér přístupu ke vzdělávání činily za rok 2017 přes 24 milionů korun, z čehož bylo vynaloženo 10 milionů korun na vzdělávání národnostních menšin a multikulturní výchovu a 14 milionů korun na vzdělávací akce k integraci Romů (Monitor, 2018). Jedná se sice o zanedbatelný podíl výdajů na celkových kapitolách ministerstev, ale je třeba poukázat, že se finance tímto směrem opravdu ubírají. Do politiky prosazování rovných příležitostí lze zahrnout právě i stravování žáků zdarma.

6. Školský systém v ČR

Kapitola charakterizuje školy a školská zařízení, kterými se tato bakalářská práce zabývá. V rámci každé podkapitoly je vysvětlena důležitost jednotlivých institucí, a to jak pro vývoj jedince, tak pro celý systém, ekonomickou výkonost a budoucí trh práce.

6.1. Vzdělávací soustava, školy a školská zařízení

Podle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „školský zákon“), vzdělávací soustavu tvoří síť škol a školských zařízení.

Za **školu** je podle školského zákona považovaná mateřská škola, základní škola, střední škola, konzervatoř, vyšší odborná škola, základní umělecká škola a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky. Jedná se rozdělení škol podle druhů.

Jako **školské zařízení** definuje školský zákon instituci, která svými službami doplňují nebo podporují vzdělávání ve školách. Do těchto školských zařízení spadají: zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, školská poradenská zařízení, školská zařízení pro zájmové vzdělávání, školská účelová zařízení, školská výchovná a ubytovací zařízení, zařízení školního stravování, školská zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a školská zařízení pro preventivně výchovnou péči.

Pro účely této bakalářské práce se kapitola zaměřuje především na předškolní a základní vzdělávání a na zařízení školního stravování.

6.2. Předškolní vzdělávání

Předškolního vzdělávání se dle školského zákona účastní zpravidla děti ve věku od 3 do 6 let a zajišťují ho mateřské školy. Pro děti s odkladem školní docházky je alternativou přípravná třída mateřské školy. Často se pro dítě jedná o první oddělení od rodiny a fungování v jiné skupině osob.

- **Význam předškolního vzdělávání**

Předškolní vzdělávání je specifickou součástí vzdělávacího systému a celého celoživotního vzdělávání. Podporuje a doplňuje rodinnou výchovu, která je pro budoucí rozvoj jedince klíčová (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2017). Během předškolního vzdělávání se má dítě učit fungovat v kolektivu, osvojit si základní pravidla chování a seznámit se s normami a hodnotami dané společnosti. Sociální začlenění je rovněž velmi důležité pro budoucí fungování jedince, a to i na trhu práce. Podle školského zákona se podílí na rozvoji osobnosti dítěte a napomáhá vyrovnávat možné rozdílnosti vývoje. Může odhalit dítě, které vyžaduje speciální vzdělávací potřeby a nadále mu

věnovat speciální pedagogickou péči (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2017). Tato speciální péče přispívá k eliminaci efektu, že jakýmkoliv způsobem zaostalé dítě nebude pokračovat ve vzdělávání a po ukončení povinné školní docházky nenastoupí do zaměstnání.

Na tyto skutečnosti je třeba nahlédnout z hlediska, že formování takového jedince je zásadní pro budoucí ekonomický blahobyt. Je třeba, aby měl jedinec tendence se nadále vzdělávat a zvyšovat tak pravděpodobnost, že bude v budoucnosti generovat ekonomický zisk.

6.3. Základní vzdělávání

Dle školského zákona je školní docházka povinná pro děti ve věku od 6 let, pokud nedojde k takzvanému odkladu školní docházky. O ten může dle školského zákona požádat rodič dítěte není-li dítě po dovršení šestého roku věku tělesně nebo duševně přiměřeně vyspělé. Povinná docházka platí po dobu devíti školních roků, které jsou rozděleny do dvou navazujících stupňů.

- **Význam základního vzdělávání**

Během povinné školní docházky si má žák utvářet základy všeobecného vzdělání, osvojit si strategie učení, naučit se pracovat v kolektivu a navzájem komunikovat (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2017). Zároveň má žáka motivovat k celoživotnímu učení a dalšímu vzdělávání.

Blíže charakterizuje cíle základního vzdělávání § 44 školského zákona, kdy se žáci mají ve škole naučit chránit své fyzické i duševní zdraví, vytvořené hodnoty a životní prostředí, být ohleduplní a tolerantní k jiným lidem, k odlišným kulturním a duchovním hodnotám, poznávat své schopnosti a reálné možnosti a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o své další životní dráze a svém profesním uplatnění. To má významný vliv na budoucí vzdělanostní strukturu obyvatelstva, tudíž i na budoucí konkurenci schopnost státu. Na vzdělávání obecně je tak třeba nahlížet nejenom jako na úspěchy a rozvoj jedince ale také jako na úspěchy a rozvoj státu, protože právě tito jedinci jsou nositeli potřebných informací. Od dosaženého vzdělání se rovněž odvíjí finanční a sociální kapitál jedince, který také souvisí s životním stylem, a tedy

i úrovní společnosti v zemi. Podle (Mertl, a další, 2007) má vzdělání také pozitivní vliv na zdraví jedince, vzdělání by mělo prodlužovat zdravou délku života.

6.4. Školní jídelna

Jak už bylo řečeno, školní jídelny patří dle školského zákona mezi školská zařízení, která jsou součástí vzdělávací soustavy. Jejich organizaci, typy zařízení, rozsah služeb a další upravuje vyhláška č. 107/2005 Sb., o školním stravování, ve znění pozdějších předpisů.

Hlavním cílem školního stravování je dle vyhlášky o školním stravování poskytování stravování dětem, žákům, studentům a dalším osobám v rámci hmotného zabezpečení, plného přímého zaopatření, nebo v rámci preventivně výchovně péče formou celodenních služeb nebo internátních služeb. Hmotné zabezpečení se podle § 122 školského zákona poskytuje dětem po dobu jejich pobytu ve škole.

- **Význam školního stravování**

Školní oběd tedy plní funkci zabezpečení dětí ve formě stravování. Pro mnoho dětí je oběd ve školní jídelně jediným teplým pokrmem za celý den a může rovněž pozitivně doplňovat zanedbanou nebo nevyváženou domácí stravu. Také může předcházet onemocněním, která by mimo jiné mohla mít vliv i na budoucí produktivitu jedince. Na oběd je třeba nahlížet i jako na důležitou **součást vzdělávání dítěte**. Lze tvrdit, že pokud nemá člověk uspokojené základní životní potřeby, nemůže se soustředit na jakýkoliv osobní rozvoj. Během dopoledne spotřebuje žák spoustu energie, takže je pro něj oběd klíčový kvůli odpolední výuce. Oběd plní také funkci **socializační**. V momentě, kdy se ve školní jídelně stravuje jen část třídy, vznikají v kolektivu dva tábory. Mezi žáky, kteří se ve školní jídelně nestravují se ve většině případů řadí děti ze sociálně nebo ekonomicky slabých rodin, které už nějaký způsobem z kolektivu vyčnívají např. mají staré oblečení, neúčastní se dodatečných placených školních aktivit apod. Absence oběda potom tyto sociální nerovnosti ještě prohlubuje, a to může mít vážné důsledky pro budoucí začleňování ať už v dalším vzdělávání nebo na trhu práce.

6.5. Financování škol a školských zařízení

Školám a školským zařízením jsou poskytnuty **finanční prostředky veřejných rozpočtů**, a to prostředky státního rozpočtu, přidělované z kapitoly 333 – MŠMT.

Většina těchto prostředků míří především na **regionální školství**[9], kdy se poskytují tzv. přímé náklady na vzdělávání pro školy a školská zařízení a neinvestiční dotace soukromému a církevnímu školství (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2019). Dále se k financování řadí i prostředky územně samosprávných celků.

Právnickým osobám zřizovaným krajem, obcemi a dobrovolnými svazky obcí jsou podle § 160 školského zákona ze státního rozpočtu poskytovány **prostředky na platy** a náhrady platů zaměstnanců, sociální a zdravotní pojištění, tvorbu fondu kulturních a sociálních potřeb a další náklady vyplývající z pracovně právních vztahů. V souladu s § 161 školského zákona vyhlašuje ministerstvo takzvané **republikové normativy** škol a školských zařízení, prostřednictvím kterých dané finance rozděluje. Jedná se o částku výdajů, která připadá na vzdělávání a další školské služby pro jednoho žáka v určité věkové kategorii. Tyto prostředky rozdělí ministerstvo jednotlivým krajům, které finance následně distribuují podle § 161 školského zákona mezi jednotlivé školy na základě tzv. krajských normativů.

Pro školy zřizované **soukromými subjekty** jsou ve smyslu § 4 zákona č. 306/1990 Sb. o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením, ve znění pozdějších předpisů, ministerstvem poskytovány konkrétní částky na žáka, a to v souladu s každoročně vyhlašovanými takzvanými **normativy neinvestičních výdajů** regionálního školství na rok „20XY“ pro účely poskytování dotací soukromému školství. Jedná se o „roční objem neinvestičních výdajů, mzdových prostředků a zákonných odvodů připadajících na jedno dítě, žáka nebo studenta ve srovnatelném oboru vzdělání a formě vzdělávání ve škole nebo ve srovnatelné školské službě ve školském zařízení zřizované krajem nebo ministerstvem“ (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2019).

Co se týče **republikových normativů**, na žáka spadajícího do určité věkové kategorie je stanovena paušální výše neinvestičních výdajů. Ta ale nespecifikuje jednotlivé účely těchto výdajů tzn. není jasné, jak velká část je určená například na platy zaměstnanců školní jídelny, školní družiny atp. Rovněž nezohledňuje, zda žák tato školní zařízení

[9] Rozpočet kapitoly 333 dále zajišťuje dotace pro vysoké školství a poskytování prostředků na výzkum a vývoj.

využívá, tedy na žáka, který například využívá školní družiny je stanovená stejná výše výdajů jako na žáka, který družinu nevyužívá. Zatímco **normativy neinvestičních výdajů** určují výši částky na žáka na základě součtu výdajů jednotlivých sledovaných ukazatelů. Rozlišuje se, zda žák využívá školská zařízení (školní družinu, školní jídelnu atd.), jak velká je škola, kterou navštěvuje (podle počtu dětí), zda žák využívá pedagogicko-psychologické poradny a mnoho dalších.

Na financování školního stravování se v současné době podílí několik subjektů. Dle § 3 vyhlášky č. 430/2001 Sb., o nákladech na závodní stravování a jejich úhradě v organizačních složkách státu a státních příspěvkových organizacích, ve znění pozdějších předpisů **mzdy zaměstnanců školních jídelen** a náklady s nimi spojené hradí, jak už bylo řečeno stát, **provozní náklady** spojené s chodem kuchyně (energie, topení apod.) platí zřizovatel školy a **spotřebu nakoupených potravin** platí rodič nebo zákonný zástupce dítěte. Výši těchto nákladů podle vyhlášky č. 107/2005 Sb., o školním stravování stanovuje provozovatel stravovacích služeb podle povahy poskytovaných služeb výší finančních normativů na nákup potravin[10]. Právě tyto náklady hradí v určitých případech programy, jejichž charakteristika je předmětem následujících kapitol.

7. Charakteristika aktérů a jejich programů

Kapitola informuje o jednotlivých programech, podmínkách pomoci a dalších základních charakteristikách. Způsobem financování a průběhu zavádění jednotlivých programů se zabývá kapitola následující, Financování programů a postupný vývoj.

V České republice se zaváděním obědů zdarma věnuje řada programů. Tato práce zkoumá:

- Operační program potravinové a materiální pomoci Ministerstva práce a sociálních věcí,
- Dotační program pro nestátní neziskové organizace k podpoře školního stravování žáků základních škol Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

[10] Výše měsíčních nákladů na potraviny se v jednotlivých krajích mírně liší. Například v roce 2015 se dle (Obědy pro děti, 2018) jednalo o průměrně pět set korun měsíčně, přičemž nejméně stály obědy v Ústeckém a Pardubickém kraji, nejvíce naopak v Praze.

Danou problematikou se dále zabývají i neziskové organizace, mezi které patří například Women for Women, Drab Foundation a Společně-Jekhetane.

7.1. Program Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy

Dotační program pro nestátní neziskové organizace k podpoře školního stravování **žáků základních škol** cílí na děti z rodin, které jsou v nepříznivé finanční situaci a nemohou si dovolit školní oběd zaplatit.

Nepříznivá finanční situace je blíže specifikovaná tak, že nedovoluje žákovi: (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2016)

- Využívat školní stravování;
- Účastnit se školních výletů, sportovních, kulturních a dalších akcí;
- Pořídit si učebnice a další školní pomůcky, které nejsou poskytovány bezplatně.

Program ministerstva funguje od roku 2015, kdy ho zavedla ministryně školství Kateřina Valachová[11]. Jeho cílem, co se žáků týče, je podpoření školního stravování, a především **nápomoc k řádnému průběhu školní docházky** dítěte. Právě kvůli tomuto efektu školních obědů se do věci vložilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, ačkoliv se problematika může na první pohled zdát jako sociální.

Ministerstvo zároveň sleduje skutečnost, zda organizace využívá pomoc pouze jednoho dotačního programu. Dvojí financování není možné. Pokud je škola součástí i dalších projektů, musí být jasné, jací žáci jsou podporovaní, jakým programem (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2016).

7.2. Program Ministerstva práce a sociálních věcí

Program cílí na děti ve věku 3–15 let, tedy navštěvující **jak mateřské, tak základní školy a gymnázia**, které jsou ohrožené chudobou nebo sociálním vyloučením (Ministerstvo

[11] Budoucnost programu byla v roce 2017 nejistá, kvůli blížícím se volbám. Program se vázal na osobu ministryně Valachové. Ovšem i po volbách do Poslanecké sněmovny v říjnu 2017, kdy lídr vítězného hnutí ANO Andrej Babiš sestavoval vládu a do funkce ministra školství byl jmenován Robert Plaga prezidentem ČR Milošem Zemanem, program nadále úspěšně pokračuje.

práce a sociálních věcí, 2018). Usiluje tímto o plnění národních cílů ČR stanovených na základě strategie Evropa 2020, která se mimo jiné snaží potlačit chudobu (Vláda ČR, 2019).

Aby mělo dítě na pomoc nárok, musí platit že: (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2018)

- Rodič dítěte je v **hmotné nouzi**;
- žák nesmí mít žádné neomluvené absence a omluvené absence nepřesahují 10 %;
- oběd musí být zkonzumován ve školní jídelně.

Poslední dvě podmínky v podstatě shrnují jeden z hlavních cílů programu, a to **zlepšení školní docházky**. Aby dítě dotovaný oběd dostalo, musí být splněna podmínka, že se ten den účastnilo vyučování a zároveň má povinnost zkonzumovat oběd ve školním zařízení, tudíž se ve většině případů zúčastní i odpoledního vyučování. Mezi další cíle patří dle (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2018) zapojení do kolektivu, zvýšení účasti v předškolním vzdělávání, tedy vyrovnání příležitostí na počátku vzdělávacího proudu a jeho začleňování do vzdělávacího proudu, tedy zvýšení šance pokračování ve vzdělávání a budoucího uplatnění na trhu práce.

V roce 2017 začalo ministerstvo spolupracovat s organizací Women for Women, která jednotlivé případy posuzuje individuálně. Existují totiž i takové domácnosti, které na pomoc z programu nemají právo z důvodu nepobírání sociálních dávek např. matce samoživitelce je do jejího příjmu započítáno výživné, které ale otec dítěte neplatí (Women for Women, 2018)

7.3. Program Women for Women

Projekt má podle (Women for Women, 2018) za cíl podpořit ty **žáky základních škol**, jejichž rodiče si nemohou dovolit financování školních obědů. Organizace proto spolupracuje s jednotlivými školami, aby byla pomoc poskytnuta žákovi, který ji opravdu potřebuje. Společně s řediteli, pedagogy a vychovateli, kteří jsou s dětmi téměř denně ve styku, vytipovává organizace jednotlivé žáky. Které dítě obědvá za peníze rodičů a které čerpá finanční pomoc není nijak zveřejněno a veškeré vyřizování pomoci probíhá diskrétně.

Aby mohlo být dítě zařazeno do projektu, musí splňovat kritéria: (Women for Women, 2018)

- rodiče se o děti starají, ovšem jejich finanční situace jim nedovoluje, aby zakoupili pro své děti obědy ve školních jídelnách;
- u těchto dětí jsou viditelné i jiné problémy (neúčast na placených školních aktivitách, dlouhodobá nepříznivá situace apod.);
- rodiče dětí se školou spolupracují.

7.4. Program Drab Foundation

Projekt Obědy dětem patří mezi hlavní činnosti nadačního fondu Drab Foundation. Zajišťuje bezplatné stravování dětem z rodin v tíživé životní situaci a stejně jako organizace Women for Women poskytuje finance prostřednictvím škol a jídelen, které jsou žadateli o pomoc (Drab Foundation, 2016). Účel podpory tak není ohrožen případným zneužitím. **Cílem** je dle (Drab Foundation, 2018) jednak pomoc rodinám ohroženým sociálním vyloučením ale také **zlepšení školní docházky** žáků, lepší socializace a také **motivace k lepším výkonům**. Docházka je jednou z klíčových podmínek nároku na podporu.

7.5. Program Společně-Jekhetane

Obecně prospěšná společnost Společně-Jekhetane působí v severovýchodní části České republiky a zaměřuje se na rodiny romské menšiny, které se nachází v nepříznivé ekonomické situaci. Dle (Společně-Jekhetane, 2019) funguje projekt od roku 2016 a cílem je nejen úhrada školního stravování, ale také **zlepšení kvality školní docházky** podpořených žáků. V rámci projektu provádí organizace také sociální péči v rodinách podporovaných žáků.

8. Financování programů a jejich postupný vývoj

8.1. Financování programu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy

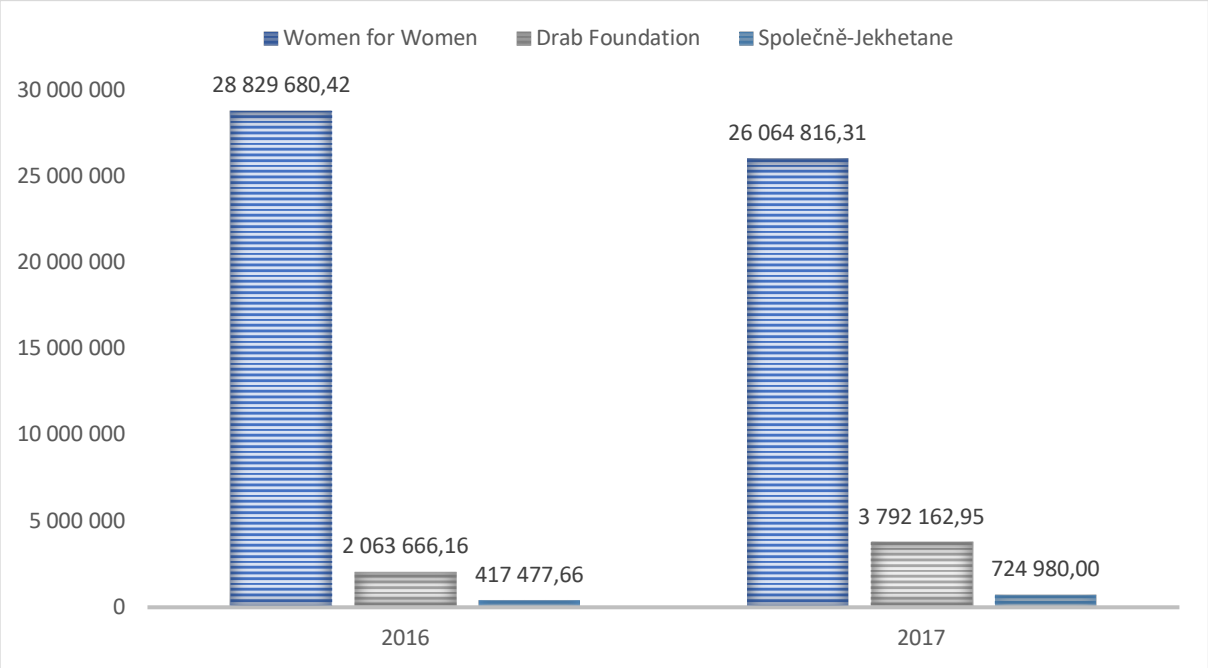
První finanční pomoc poskytl Dotační program pro nestátní neziskové organizace k podpoře školního stravování žáků základních škol Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy v roce 2016. Peníze pocházejí ze **státního rozpočtu** a rozdělují se vždy na kalendářní rok. Jak už vypovídá z názvu programu, příjemci mohou být pouze určité právnické osoby[12]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy finančně podpořilo ve sledovaném období organizace Společně-Jekhetane, o.p.s., Drab Foundation, nadační fond a Women for Women, o.p.s. (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2019).

V roce 2016 vynaložilo ministerstvo celkem přes 31 milionů korun, které rozdělilo mezi zmíněné organizace. **Women for Women** získala podporu ve výši 28 829 680,42 Kč, **Drab Foundation**, nadační fond ve výši 2 063 666,16 Kč a **Společně-Jekhetane** celkem 417 477,66 Kč (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2019).

Na následující rok bylo z rozpočtu ministerstva vyhrazeno přes 30 milionů korun. Organizace **Women for Women** obdržela finanční prostředky ve výši 26 064 816,31 Kč, **Drab Foundation** celkem 3 792 162,95 Kč a **Společně-Jekhetane** 724 980 Kč (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2019).

[12] O formách právnických osob, které se mohou stát příjemci dotačního programu informuje oficiální stránka Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy např. ve vyhlášení dotačních programů.

Graf 6: Rozdělení finančních prostředků Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy mezi neziskové organizace (v Kč)

Poznámka: Byly použity stále ceny roku 2018.

Zdroj: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy 2019, vlastní zpracování.

Ze státního rozpočtu ve sledovaném období uvolnilo ministerstvo necelých **62 milionů korun**, konkrétně 61 892 783,49 Kč. O tom, jak jednotlivé organizace s finanční podporou naložili a kolika dětem byla pomoc poskytnuta, informují následující podkapitoly.

Srovnání celkových výdajů na školství v jednotlivých letech a vynaložených prostředků na dotované obědy poskytuje následující tabulka.

Tabulka 2: Rozpis rozpočtu regionálního školství a výdaje na dotace (2014-2017) (v mil. Kč)

Rok	2014	2015	2016	2017
Celkové výdaje	91 164	94 367	98 660	104 920
Z toho na obědy	x	x	31	30

Poznámka: Byly použity stálé ceny roku 2018, zaokrouhleno.

Zdroj: (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2015, 2016, 2017, 2018), vlastní zpracování.

V roce 2016 činil rozpočet ministerstva přes 98 miliard korun a na obědy bylo uvolněno asi 31 milionů korun, následující rok se jednalo o výdaje ve výši necelých 105 miliard korun a obědy byly dotovány částkou přesahující 30 milionů korun. Lze tedy konstatovat, že financování školních obědů mělo na rozpočet mizivý vliv, jelikož se v roce 2016 i v roce 2017 jedná vždy o asi 0,03 procenta z celkové kapitoly ministerstva.

8.2. Financování programu Ministerstva práce a sociálních věcí

V roce 2014 byl vytvořen společný projekt zemí Evropské unie Fond evropské pomoci nejchudším osobám (FEAD), z kterého členské státy čerpají prostředky na pomoc. Tento projekt bude fungovat do roku 2020 (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015). Ministerstvo práce a sociálních věcí z fondu čerpá prostřednictvím Operačního programu potravinové a materiální pomoci (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2018).

Peníze z **evropských fondů** tvoří 85 % výdajů, zbývajících 15 % pochází ze **státního rozpočtu** (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015). Prostředky zahrnují také 5% paušál, který je určen k pokrytí nákladů spojených s administrativou programu.

V tomto programu se finanční prostředky **rozdělují krajům**. Od nich se ale očekává vlastní iniciativa, jelikož o zapojení do projektu musí požádat samotný kraj, který také v případě zařazení do programu přijímá finanční pomoc. Ten poté komunikuje se školami, zdali mají o zapojení do projektu zájem a peníze na školní stravování doručuje skrze zřizovatele škol (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015). Výše dotace se odvozuje od ceny oběda konkrétní školy. O zařazení do programu může zažádat kterýkoliv kraj.

Tabulka 3: Plán financování operačního programu (v mil. EUR)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Celkem
Fond	3,14	3,2	3,3	3,33	3,4	3,46	3,53	**23,33**
Národní podíl spolufinancování	0,55	0,56	0,58	0,59	0,6	0,61	0,62	**4,12**
Celkové výdaje	**3,69**	**3,76**	**3,88**	**3,92**	**4**	**4,07**	**4,15**	**27,45**

Poznámka: Jedná se o plán financování operačního programu v běžných cenách roku 2013, zaokrouhleno.

Zdroj: (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015), vlastní zpracování.

Při vzniku operačního programu byly výdaje na období 2014-2020 odhadnuty na celkovou částku přesahující 27 milionů EUR. Program ministerstva má tuto částku rozdělit mezi tři cíle. Kromě snižování potravinové deprivace dětí prostřednictvím bezúplatného školního stravování se snaží o zmírnění potravinové a materiální deprivace osob a domácností bez domova a dalších osob ve vážné sociální nouzi (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2018).

Jaké bylo stanoveno rozdělení těchto finančních prostředků mezi jednotlivé cíle programu zobrazuje následující tabulka.

Tabulka 4: Plán financování dle druhu dotyčné deprivace (v EUR)

Oblast intervence	Způsobilé výdaje z veřejných zdrojů
Technická pomoc	1 372 344
Potravinová deprivace osob a domácností ve vážné sociální nouzi	3 650 435
Materiální deprivace osob a domácností ve vážné sociální nouzi	7 822 361
Potravinová deprivace dětí ve vážné sociální nouzi	14 601 742

Poznámka: Jedná se o plán financování operačního programu v běžných cenách roku 2013, zaokrouhleno

Zdroj: (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015), vlastní zpracování.

Pro plnění cíle snižování potravinové deprivace dětí bylo vyhrazeno **14 601 742 EUR**. Podle odhadů ministerstva lze během let 2016-2020 podpořit asi 79 tisíc dětí (Jihomoravský kraj, 2017).

První výzva proběhla v druhém pololetí školního roku 2015/2016, kdy bylo na školní obědy vyhrazeno celkem **28 184 667 Kč**, z čehož 23 956 967 Kč pocházelo z prostředků FEAD a ze státního rozpočtu 4 227 700 Kč (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2017). Těmito prostředky mohlo být podpořeno až 10 tisíc dětí, jejichž rodiče pobírají dávky hmotné nouze (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2019).
Do výzvy se přihlásily dva kraje, Liberecký a Jihomoravský. Mezi ně bylo rozděleno přes 2,8 milionu korun (Habáň, 2016). Liberecký kraj zaplatil školní stravování celkem 160 dětem z 22 základních a mateřských škol. V hmotné nouzi bylo dle (Jihomoravský kraj, 2017) ke dni 1.2. 2017 celkem 5 039 dětí v kraji. Druhým zapojeným krajem do první výzvy byl Jihomoravský kraj, ve kterém bylo z prostředků operačního programu podpořeno 657 dětí z 54 základních a mateřských škol. Zde bylo ke stejnému dni celkem 7 057 dětí v hmotné nouzi (Jihomoravský kraj, 2017).

V následujícím školním roce 2016/2017 proběhla **druhá výzva**. Na toto období bylo vyhrazeno celkem **20 873 882 Kč** kdy 17 742 800 Kč tvořil podíl z fondu FEAD a 3 131 082 Kč tvořily výši národního spolufinancování. Z této částky mohlo být podpořeno až 17 184 dětí (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2019).
K Libereckému a Jihomoravskému kraji z první výzvy se připojil Kraj Vysočina a hlavní město Praha. Celkem se zapojilo 206 škol, nejvíce v Praze, dohromady 67, v Kraji Vysočina 50 škol, v Jihomoravském kraji 49 škol a v Libereckém kraji se do programu zapojilo 40 škol (Habáň, 2016). V těchto školách pomohl projekt asi 3 400 dětem z nemajetných rodin.

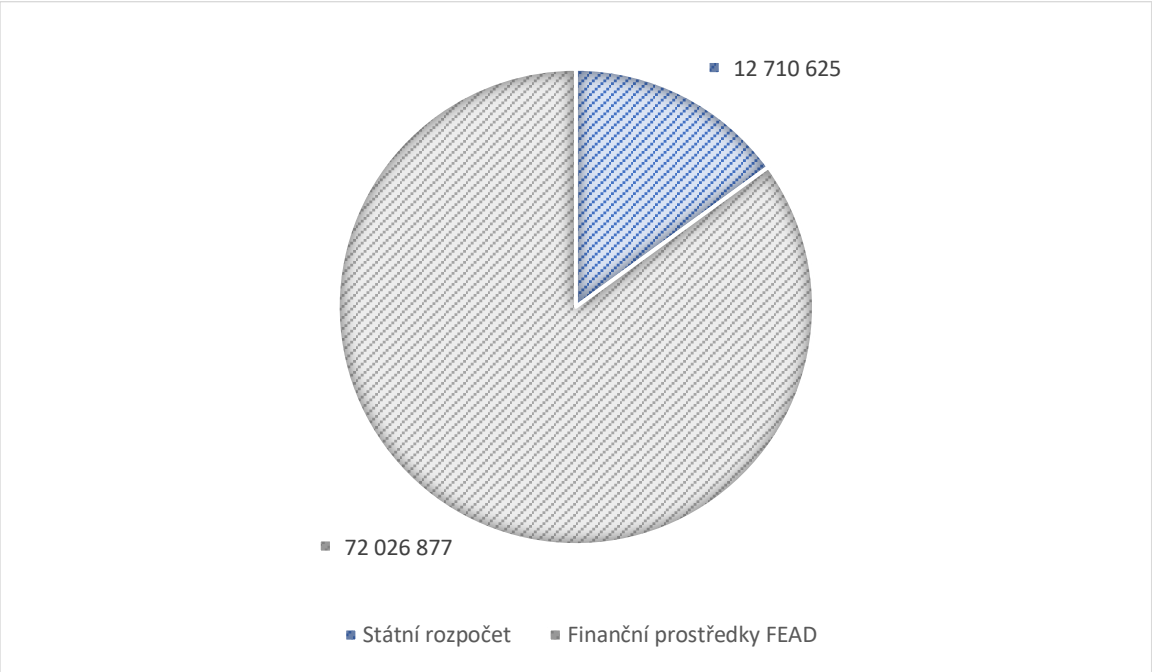
Tabulka 5: Zapojení škol jednotlivých krajů ve školním roce 2016/2017

Kraj	Počet škol	Počet zapojených škol	Podíl zapojených škol na celkovém počtu
Liberecký kraj	201	40	**19,9 %**
Jihomoravský kraj	477	49	**10,27 %**
Kraj Vysočina	261	50	**19,16 %**
Praha	261	67	**25,67 %**

Zdroj: (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2018), vlastní zpracování.

Pro **třetí výzvu** ve školním roce 2017/2018 uvolnilo ministerstvo dle (Habáň, 2017) **35 678 952 Kč** na obědy dětem, konkrétně 30 327 110 Kč pocházelo z evropských fondů a 5 351 842 Kč výdaje státního rozpočtu (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2019). Odhadem mohly tyto prostředky zajistit obědy pro asi 30 tisíc dětí. V prvním pololetí školního roku 2017/2018 se ke stávajícím krajům připojily další čtyři kraje, a to Královehradecký, Moravskoslezský, Karlovarský a Plzeňský. Celkem se v těchto osmi krajích jednalo o 458 škol, které se zapojily do projektu. Na bezplatné stravování tak dosáhlo přibližně 10 tisíc dětí, což značí relativně vyšší míru zapojení škol, jelikož se finanční pomoci dostalo asi třetině možných příjemců.

Graf 7: Vynaložené finanční prostředky operačního programu (v Kč)

Poznámka: Byly použity stále ceny roku 2018.

Zdroj: (Ministerstvo práce a sociálních věcí 2017, 2019), vlastní výpočet, vlastní zpracování.

Graf shrnuje poskytnuté finance ve sledovaném období, kdy bylo na operační program vynaloženo celkem přes **72 milionů Kč**, národní podíl spolufinancování ze státního rozpočtu činil necelých **13 milionů Kč** ve smyslu zachování ujednaných podílů financování.

8.3. Financování programu Women for Women

Financování projektu organizace Women for Women zajišťují manželé Tykačovi. Jedná se o neziskovou organizaci. Další prostředky pocházejí z transparentního účtu, kam může veřejnost přispět na obědy dětem nebo od donátorů (Women for Women, 2018).

Obědy se uhradí dítěti na celý školní rok. Aby finanční pomoc opravdu splnila svůj účel a nemohla být zneužita, míří peníze přímo do škol nebo školních jídelen na stravování vybraného žáka. Tento scénář také nijak **neohrozí získání dávek** od státu, jelikož se nezapočítává do příjmu rodiny (Obědy pro děti, 2018). Lze pozorovat, že většina pomoci směřuje do krajů s vyšší mírou nezaměstnanosti, jako je Moravskoslezský a Ústecký kraj.

Počátky implementace projektu byly již na konci roku 2013. Podle výsledků **prvního období**, tedy převážně druhé poloviny školního roku 2013/2014, obědvalo díky projektu organizace Women for Women celkem 340 dětí z 93 základních škol napříč 12 kraji. V roce 2014 bylo na obědy vyplaceno **443 204 Kč** (Women for Women, 2014).
Pro srovnání bylo v České republice v daném školním roce celkem 4 095 škol, zapojení je tedy asi 2%. Jelikož se v tomto roce jednalo o financování ze strany organizace anebo společnosti, nedá se zde hovořit o vlivu na výdaje státního rozpočtu.

Druhé období probíhalo ve školním roce 2014/2015, kdy projekt pomohl **2 092 dětem z 458 základních škol** z celého Česka. Podle (Women for Women, 2015) směřovalo nejvíce podpory do Středočeského kraje, kde se z 531 škol zapojilo celkem 68 a byly zajištěné obědy pro 328 dětí z nemajetných rodin. Následoval kraj Ústecký, kde prostředky pomohly 265 žákům z 38 základních škol, v kraji jich v daném školním roce fungovalo 277 (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2018). Celkem bylo v tomto školním roce vyplaceno **5 506 085 Kč.** Lze pozorovat vyšší zapojení škol, a to asi pětinásobné oproti přechozímu školnímu roku.

Ve **třetím období** podpořil projekt děti z rodin v hmotné nouzi sumou **10 531 019 Kč**. Díky tomu mohlo ve školním roce 2015/2016 obědvat **3 286 dětí z 664 škol** České republiky, jedná se o zapojení asi 15 % škol z celkového počtu. Dle (Women for Women, 2016) lze téměř dvojnásobnou částku oproti předchozímu období vysvětlit tím, že většímu počtu dětí byly školní obědy uhrazeny už od začátku školního roku. Do Středočeského kraje opět mířila největší část podpory pro celkem 428 dětí z 80 základních škol, následoval kraj Moravskoslezský, kde byly dotované obědy poskytnuty 396 dětem. Od roku 2016 také tento projekt začalo významně finančně podporovat Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, lze tedy hovořit o vlivu na státní rozpočet[13].

[13] Tento vliv je popsán v kapitole Financování programu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Čtvrtým obdobím byl školní rok 2016/2017, kdy projekt uhradil obědy **5 214 dětem ze 766 škol** České republiky za celkovou částku **19 571 304 Kč**. Částka je v tomto případě opět téměř dvojnásobná, a to ze stejného důvodu jako v předchozím období. V Moravskoslezském kraji získalo podporu nejvíce dětí, a to dohromady 554 z 62 škol, kdy v kraji fungovalo celkem 442 škol. Následoval kraj Ústecký s 417 žáky ze 43 škol.

Ve školním roce 2017/2018 proběhlo **páté období**, kdy projekt podporoval žáky základních škol dotovanými obědy. V prvním pololetí, tj. druhé polovině roku 2017, se podařilo v **738 školách** České republiky zřídit bezúplatné stravování pro **5 884 dětí** za celkem **9 727 445 Kč**. Pro srovnání se v daném roce účastnilo školní docházky celkem 926 108 dětí, pomoc tak bylo poskytnuta asi 0,6 % dětem.
Největší částka opět mířila do Moravskoslezského kraje, kde z 1 420 351 Kč byly poskytnuty obědy pro 866 žáků v 77 základních školách, druhá nejvyšší podpora potom zabezpečila školní stravování pro 643 žáků z celkem 54 základních škol Ústeckého kraje.

8.4. Financování programu Drab Foundation

Projekt Obědy dětem pomáhá rodinám s nepříznivou životní situací od roku 2015. Finanční prostředky pocházejí z několika zdrojů, a to z vlastních prostředků zakladatele nadace Ladislava Drába, od partnerů a ostatních nadací, z transparentního účtu a v neposlední řadě z finančních prostředků Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (Drab Foundation, 2016).

Dle (Drab Foundation, 2018) podpořil projekt v rámci prvního termínu v roce 2015 (tj. druhého pololetí školního roku 2014/2015) žáky z celkem 25 škol ve Středočeském kraji a Praze. Na konci kalendářního roku se potom jednalo o 43 škol ze Středočeského kraje.

V termínu druhého pololetí školního roku 2015/2016 evidoval projekt 67 základních škol. Od tohoto kalendářního roku začalo také projekt finančně podporovat Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy[14].

[14] O finanční podpoře ministerstva blíže informuje podkapitola MŠMT.

Tabulka 6: Vynaložené finance projektu Drab Foundation (2015-2017) (v Kč)

Rok	Částka
2015	510 655
2016	1 811 421
2017	3 744 896
Celkem	**6 066 973**

Poznámka: Byly použity stále ceny roku 2018.

Zdroj: (Drab Foundation, 2018), vlastní zpracování.

8.5. Financování programu Společně-Jekhetane

Podle (Společně-Jekhetane, 2017) využila organizace v roce 2016 v rámci projektu S obědem je škola veselejší asi **290 146 Kč** z celkové částky 417 477,66 Kč, která byla poskytnutá Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Těmito prostředky se podařilo v roce 2016 podpořit 134 dětí na 12 školách v Moravskoslezském a Olomouckém kraji.

V roce 2017 bylo dle (Společně-Jekhetane, 2018) organizací využito asi **608 580 Kč** z celkové poskytnuté dotace 724 980 Kč. Jak už napovídá využitá suma prostředků, počet podpořených dětí se oproti předchozímu roku více než zdvojnásobil. Celkem bylo podpořeno 310 žáků z 20 škol Moravskoslezského a Olomouckého kraje.

8.6. Porovnání výdajů neziskových organizací

Následující tabulka shrnuje výdaje neziskových organizací ve sledovaném období na základě zmíněných dat předchozích podkapitol. V případě Drab Foundation a Společně-Jekhetane se jedná o výdaje v kalendářních rocích, zatímco u organizace Women for Women se jedná o data za školní roky.

Tabulka 7: Vynaložené finance aktérů (v Kč)

	2015	2016	2017	Celkem
Drab Foundation	510 655	1 811 421	6 066 973	**7 878 904**
Společně-Jekhetane	0	290 146	608 580	**817 726**

Tabulka 8: Vynaložené finance Women for Women (v Kč)

2013/2014 (2. pol.)	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018 (1. pol.)	Celkem
443 204	5 506 085	10 531 019	19 571 304	9 727 445	**45 779 057**

Je patrné, že nejvyšší částkou přispěla organizace Women for Women. Je ale třeba zohlednit, že jí Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy přispělo mnohonásobně vyšší finanční sumou a organizace má řadu partnerů, nehledě na poměrně široké povědomí veřejnosti o organizaci.

9. Praxe ze zahraničí – Slovensko

Slovensko poskytuje dotace na stravování dětí od roku 2004. Pomoc je podle zákona č. 544/2010 Z. z. o dotáciách v pôsobnosti Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky (dále jen zákon o dotacích) určená **žákům mateřských a základních škol**, jejichž rodiče nebo zákonní zástupci se nachází **v hmotné nouzi** a zároveň se účastní docházky ve škole, kde je alespoň 50 % dětí z rodin, kterým je rovněž poskytovaná dávka v hmotné nouzi. Splněním těchto podmínek má žák nárok na dotaci. Takzvaná dotace na podporu výchovy dítěte má dle zákona o dotacích dvě formy, a pokud dítě splňuje zmíněné podmínky, je automaticky zařazeno do obou forem dotace. Jedná se dle zákona o dotacích o:

- dotace na podporu výchovy k **stravovacím návykům** dítěte ohroženého sociálním vyloučením;

- dotace na podporu výchovy k **plnění školních povinností** dítěte ohroženého sociálním vyloučením[15].

Finanční pomoc nesměřuje rodičům ani dítěti, ale žadateli o dávku, kterým může být dle zákona o dotacích:

- zřizovatel mateřské školy a základní školy (kromě zřizovatele, kterým je okresní úřad v sídle kraje;
- obec podle sídla školy (pokud je zřizovatelem školy okresní úřad v sídle kraje);
- občanské sdružení, jehož členy jsou zákonní zástupci dětí a přátelé školy (pokud je zřizovatelem školy okresní úřad v sídle kraje);
- v odůvodněných případech mateřská nebo základní škola.

Tyto dotace poskytuje ministerstvo ze svého rozpočtu prostřednictvím úřadů práce, sociálních věcí a rodiny. Podmínkou poskytnutí dotace je dle zákona o dotacích skutečnost, že se žák účastnil daný den vzdělávacího procesu a odebral jídlo ve školní jídelně. Zmíněný zákon rovněž stanovuje **výši dotace**. Ta činí nejvýše **1 euro denně na žáka**, kdy na oběd lze přispět nejvíce 1 euro a na jiné jídlo nejvíce v částce 0,35 eura[16].

Dotace na podporu výchovy k stravovacím návykům dítěte ohroženého sociálním vyloučení se ve sledovaném období práce poskytovaly dle § 4 zákona o dotacích zálohově na **každý kalendářní měsíc** školního roku[17]. Dotace na podporu výchovy plnění školních povinností dítěte ohroženého sociálním vyloučením se poskytuje dle zmíněného paragrafu ve dvou částech během rozpočtového roku, a to 25. února a 25. září[18].

---

[15] Dotace dosahuje dle zákona č. 544/2010 Z. z. maximální částky 33,20 eura na dítě v příslušném roce.

[16] Uvedené částky platí ve sledovaném období této bakalářské práce, obecně do konce roku 2018. S účinností od 1.1. 2019 novely zákona č. 544/2010 Z. z. je dotace stanovena ve výši 1,20 eura za každý den, kdy se dítě zúčastnilo školní docházky a odebralo stravu.

[17] Od roku 2019 funguje dle novely zákona o dotacích nový systém vyplácení, a to dvakrát za rok, konkrétně na období od 1. ledna do 31. srpna a na období od 1. září do 31. prosince.

[18] Kompletní znění podmínek k vyplácení dotací obsahuje zákon o dotacích.

Tabulka 9: Prostředky Úřadu práce, sociálních věcí a rodiny (v EUR)

Rok	2015	2016	2017
Dotace na stravu	10 767 728	9 499 210	8 233 275
Dotace na školské potřeby	2 407 408	2 136 619	1 842 941
Celkem	**13 175 136**	**11 635 829**	**10 076 216**

Poznámka: Ceny byly očištěny HICP (2015=100).

Zdroj: Úřad práce, sociálních věcí a rodiny Slovenské republiky 2016, 2017, 2018, vlastní zpracování.

Pro hrubé srovnání je možné využít plánu financování Operačního programu viz kapitola 8.2 Financování programu Ministerstva práce a sociálních věcí, kdy bylo na Potravinovou deprivaci dětí ve vážné sociální nouzi vyhrazeno celkem 14 601 742 EUR, a to na období 2014-2020[19]. Z výpočtů vyplývá, že Operační program by ročně pokryl asi šestinu výdajů na obědy.

10. Je reálné zavedení obědů zdarma v ČR?

Tato kapitola se zabývá možností, že se obědy zdarma ve školách začnou poskytovat v České republice automaticky, a to buď všem dětem nebo pouze dětem z rodin v nepříznivé životní a finanční situaci. Následující podkapitoly zjišťují náklady oběda pro strávníka ve školní jídelně, informují o počtech dětí ve školách a také vytvářejí statistiky stravovaných žáků, s jejichž pomocí je naplněn sekundární cíl této práce. Pomocí získaných údajů je zpracován odhad sumy, která by pokryla náklady na stravování žáků ve školách, práce zvažuje proveditelnost zavedení obědů zdarma a představuje možné následné efekty tohoto zavedení.

[19] Pro zjednodušení není při srovnávání u částky Operačního programu počítáno s inflací, je považovaná za nulovou.

10.1. Výše nákladů na stravu

Náklady na potraviny školního stravování **platí rodiče** nebo zákonní zástupci dítěte viz kapitola Financování škol a školských zařízení. O tom, jaké výše mají tyto náklady dosahovat, informuje Příloha 2 vyhlášky 107/2005 Sb. o školním stravování (dále jen „vyhláška o školním stravování“), která určuje takzvané **Finanční limity na nákup potravin** v Kč/den/strávník. Tyto limity jsou stanovené pro jednotlivé druhy jídel (jedná se o hlavní a doplňková jídla) a pro jednotlivé věkové skupiny strávníků. Pro účely této práce je využito dat skupin: Strávníci do 6 let (předškolní vzdělání), Strávníci 7–10 let (první stupeň ZŠ), Strávníci 11–14 let (druhý stupeň ZŠ)[20].

Podle vyhlášky o školním stravování má dítě v **mateřské škole** tzn. strávník do 6 let právo odebrat oběd, předcházející a navazující doplňkové jídlo, pokud se jedná o mateřskou školu s celodenním provozem[21]. Pro případ mateřských škol kapitola uvažuje, že počet strávníků těchto tří druhů jídel se rovná počtu zapsaných dětí, jelikož je-li dítě přítomno v mateřské škole v době oběda, stravuje se dle vyhlášky č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, vždy. Žák **základní školy** má dle vyhlášky o školním stravování právo denně odebrat oběd. Pro účely této kapitoly jsou **náklady na jednotlivé druhy jídel** vyčísleny střední hodnotou těchto limitů.

Tabulka 10: Finanční limity pro mateřské školy (v Kč)

Druhy jídel	Kč/den/strávník	Průměrné náklady
Přesnídávka	6,00 až 9,00	7,5
Oběd	14,00 až 25,00	19,5
Svačina	6,00 až 9,00	7,5

Zdroj: Vyhláška č. 107/2005 Sb. o školním stravování, vlastní zpracování.

[20] Příloha vyhlášky dále stanovuje finanční limity pro skupinu „Strávníci 15 a více let“.

[21] Fungují také mateřské školy a polodenním provozem a internátním provozem. V prvním případě má dítě nárok na oběd a jedno doplňkové jídlo a v druhém případě na celodenním stravování. Zmíněných typů škol je oproti školám s celodenním provozem zanedbatelné množství, tvoří asi 0,2 % všech mateřských škol.

Tabulka 11: Finanční limity pro základní školy (v Kč)

Druhy jídel	Kč/den/strávník	Průměrné náklady
Oběd (strávníci 7–10 let)	16,00 – 32,00	24
Oběd (strávníci 11–14 let)	19,00 – 34,00	26,5

Zdroj: Vyhláška č. 107/2005 Sb. o školním stravování, vlastní zpracování.

10.2. Kolik dětí je ve školách a procento strávníků

Tabulka 12: Počet žáků ve školním roce 2014/2015

	Celkem žáků	Počet stravovaných	Podíl stravovaných
Mateřská škola	367 603	367 603	100 %
První stupeň ZŠ	529 604	433 394	81, 83 %
Druhý stupeň ZŠ	324 533	275 094	84, 77 %

Zdroj: (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2018), vlastní zpracování.

Ve školním roce **2014/2015** navštěvovalo základní školy v České republice celkem **854 137 dětí**, z toho první stupně ZŠ evidovaly 529 604 žáků a druhé stupně ZŠ 324 533 žáků (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2018). Ve školních jídelnách bylo v tomto období zapsáno (za účelem konzumaci pouze oběda[22]) celkem 433 394 žáků prvního stupně ZŠ a 275 094 žáků druhého stupně ZŠ. Procento stravovaných se v tomto školním roce napříč stupni ZŠ jen mírně liší. Do mateřských škol bylo celkem přihlášeno **367 603 dětí**, práce uvažuje stejný počet strávníků.

Tabulka 13: Počet žáků ve školním roce 2015/2016

	Celkem žáků	Počet stravovaných	Podíl stravovaných
Mateřská škola	367 361	367 361	100 %
První stupeň ZŠ	551 428	461 646	83, 72 %
Druhý stupeň ZŠ	328 823	275 334	83, 73 %

Zdroj: (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2018), vlastní zpracování.

[22] Nejsou zahrnuty statistiky zařízení školního stravování, ve kterých strávníci konzumují doplňková jídla, anebo využívají celodenního stravování např. případy dětských domovů, vzdělávání ve třídě s internátním provozem apod.

V období **2015/2016** docházelo na první stupně ZŠ 551 428 dětí a na druhý stupně ZŠ 328 823 dětí, celkem se jednalo o **880 251 dětí**. K odebírání školního oběda bylo z prvního stupně ZŠ přihlášeno 461 646 žáků a z druhého stupně ZŠ celkem 275 334 žáků (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2018). Procento stravovaných žáků je na obou stupních prakticky stejné. V mateřských školách bylo zapsáno **367 361** dětí tzn. stejný počet strávníků.

Tabulka 14: Počet žáků ve školním roce 2016/2017

	Celkem žáků	Počet stravovaných	Podíl stravovaných
Mateřská škola	362 653	362 653	100 %
První stupeň ZŠ	568 966	483 565	85 %
Druhý stupeň ZŠ	337 222	283 254	84 %

Zdroj: (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2018), vlastní zpracování.

Během školního roku **2016/2017** plnilo školní docházku celkem **906 188 dětí**, z čehož 568 966 bylo žáků prvního stupně ZŠ a 337 222 žáků druhého stupně ZŠ. Co se týče školní jídelny, mezi zapsanými pro odběr oběda bylo z prvního stupně ZŠ 483 565 dětí a 283 254 dětí (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2018). Stravování ve školní jídelně využilo napříč stupni asi 85 procent dětí.

Tabulka 15: Průměrný počet dětí ve školním roce (zaokrouhleno)

	Průměrně žáků	Průměrně stravovaných
Mateřská škola	365 872	365 872
První stupeň ZŠ	549 999	459 535
Druhý stupeň ZŠ	330 193	277 894

Zdroj: (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2018), vlastní zpracování.

Na základě dat minulých let práce předpokládá, že ročně je v **mateřských školách** asi 366 tisíc dětí[23], **první stupeň základní školy** navštěvuje asi 550 tisíc dětí, **druhý stupeň** potom okolo 330 tisíc dětí. Pro účely výpočtů v rámci sekundárního cíle práce využívá těchto průměrných hodnot.

[23] Od školního roku 2017/2018 je ze zákona povinná docházka předškolního vzdělání pro dítě, které do začátku školního roku dovrší 5 let. Počet dětí v mateřské škole se tedy může v následujících letech zvýšit.

10.3. Organizace školního roku

Pro výpočet nákladů na stravování je třeba určit počet dnů v roce, kdy žák plní povinnou školní docházku. Tento počet se ale může každý rok mírně lišit, neboť volné dny, jako například státní svátky, mohou připadat na víkendy atd. Pro účely této práce poslouží data školního roku 2016/2017.

Školní rok začíná 1. září a končí 31. srpna, kdy letní prázdniny tvoří dva měsíce, a to červenec a srpen. Další prázdniny (podzimní, vánoční, pololetní, jarní a velikonoční) potom dohromady čítají 17 dnů a státní svátky 7 dnů. Práce uvažuje, že bez víkendů a zmíněných dnů volna má **školní rok** dohromady **175 dnů**. Tato data se shodují jak pro mateřské, tak základní školy.

10.4. Kolik by to stát stálo?

V předchozích podkapitolách práce analyzuje jednotlivé veličiny, které jsou potřeba pro výpočet nákladů školního stravování. Tato podkapitola se věnuje finálním výpočtům nákladů potravin pro jednotlivé školy, a to zaprvé pro verzi dotovaných obědů pouze dětem z rodin v nepříznivé finanční situaci a zadruhé pro verzi dotovaných obědů všem dětem. Obědy zdarma pro všechny školáky

10.4.1. Mateřské školy

Práce předpokládá strávníka v mateřské škole, který denně konzumuje potraviny s náklady **34,50 Kč** (7,50 Kč doplňkové jídlo (svačina) +19,50 Kč oběd + 7,50 Kč svačina). Školní rok mateřské školy je tvořen 175 dny, tudíž roční náklady potravin jednoho dítěte se rovnají **6 037,50 Kč**. Dle statistik minulých let práce uvažuje, že do mateřské školy dochází ročně 366 tisíc dětí a roční náklady tak činí **2 209 725 tisíc korun**.

10.4.2. Základní školy

V případě prvního stupně základní školy uvažuje práce strávníka, jehož náklady na oběd činí **24 Kč denně**. Školní rok dle předchozích výpočtů trvá 175 dnů, tedy náklady na jednoho strávníka činí **4 200 Kč za rok**. První stupeň navštěvuje ročně asi 550 tisíc dětí, roční náklady na stravování žáků prvního stupně tak dosahují částky **2 310 000 tisíc korun**.

Náklady strávníka druhého stupně pak uvažuje práce **26,50 Kč** denně. Za školní rok tedy náklady na jednoho žáka, který se stavuje ve školní jídelně, činí **4 637,50 Kč**. Jelikož podle získaných údajů navštěvuje druhý stupeň základní školy asi 330 tisíc dětí, náklady na všechny tyto strávníky dosahují ročně sumy **1 530 357 tisíc korun**.

Ročně se jedná o výdaje ve výši **6 050 082 tisíc korun** pro všechny žáky navštěvující mateřské a základní školy.

10.5. Obědy zdarma pouze pro děti ze znevýhodněných rodin

V roce 2014 bylo v České republice dle (Eurostat, 2018) ohroženo chudobou a sociálním vyloučením asi 20 % dětí (ve věku 0-17 let), v roce 2015 potom necelých 19 % dětí, asi 18 % dětí v roce 2016 a o rok později asi 14 %[24]. Pro účely usnadnění výpočtů uvažuje kapitola průměr daných hodnot, tedy 17 % a předpokládá rovnoměrné rozmístění takových dětí napříč sledovanými školami a stupni. Na základě předchozích výpočtů by se jednalo ročně o asi 62 tisíc dětí z mateřských škol, přes 93 tisíc žáků prvního stupně ZŠ a 56 tisíc žáků druhého stupně ZŠ. Pokud by se měly obědy zdarma poskytovat pouze takovýmto dětem z chudých rodin, jednalo by se ročně o náklady v celkové výši **1 028 537 tisíc korun**, kdy se náklady na obědy dětí z mateřských škol rovnají 375 520 425 Kč, pro děti z prvního stupně ZŠ pak 392 700 000 Kč a obědy dětí z druhého stupně ZŠ dohromady 260 316 787,50 Kč.

10.6. Diskuze nad zavedením obědů zdarma

Od roku 2014 je v České republice každoročně plánovaný schodkový rozpočet. Z tohoto holého faktu by se dalo vyvodit, že stát nemá prostředky na zavádění nových systémů a jejich financování. Stát byl ale každý rok až příliš skeptický a skutečný deficit byl vždy mnohem nižší, viz následující tabulka. V roce 2016 se dokonce podařilo dostat se do přebytku. Z toho lze usoudit, že pokud by se s výdaji počítalo už v plánování např. roku 2014, skutečná bilance by pak byla o tuto částku vyšší a rozdíl by byl stále stejný.

[24] Dle Eurostatu patří Česká republika mezi státy EU s nejnižším podílem ohrožených dětí chudobou a sociálním vyloučením, např. v roce 2016 byl průměr 26,4 %.

Tabulka 16: Přehled plnění státního rozpočtu 2014-2017 (v mld. Kč)

Rok	Plánovaná bilance rozpočtu	Skutečná bilance rozpočtu	Rozdíl
2014	Deficit 112	Deficit 77,8	34,2
2015	Deficit 100	Deficit 62,8	37,2
2016	Deficit 70	Přebytek 61,8	131,8
2017	Deficit 60	Deficit 6,2	53,8

Poznámka: Jedná se o běžné ceny jednotlivých let.

Zdroj: (Monitor, 2018), vlastní zpracování.

Dalším argumentem, že program obědů zdarma pro děti ve školách může být proveditelný je, že v roce 2016 byl implementován tzv. Akční plán pro inkluzivní vzdělávání na období 2016–2018. Podle (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2016) a (2017) činily v roce 2016 výdaje na inkluzi asi 550 524 342 Kč a následující rok 495 007 156 Kč[25]. Z toho je patrné, že je stát schopen zavádět nové projekty.

10.7. Možné problémy a efekty poskytování obědů zdarma

Je třeba uvažovat, že existují mnohé případy, které se svými příjmy pohybují těsně nad hranicí příjmové chudoby a nespadají tak do skupiny těch, kterým by obědy mohl zaplatit stát. Otázkou tedy zůstává, zdali je **pobírání dávek v hmotné nouzi** vhodným ukazatelem a zároveň vhodnou podmínkou pomoci v případě poskytování obědů pouze dětem z chudých rodin.

U scénáře vyplácení obědů pouze dětem z chudých rodin je nutno také zohlednit **výši nákladů**, která by se pojila s **administrativou**. Ta by v případě vyplácení obědů všem dětem byla pravděpodobně podstatně nižší, protože by se školám například na školní rok vyplatila určitá částka na základě dat předchozích let a případné nesrovnalosti by se upravily podle závěrečných zpráv, ve kterých školy vykazují množství odebraných obědů.

[25] Na rok 2018 činily výdaje státu 4 243 164 744 Kč.

V případě **poskytování obědů zdarma všem žákům** mateřských a základních škol je třeba zmínit některé skutečnosti, s kterými by se mohl stát v budoucnu potýkat. *Zaprvé* se jedná o výši nákladů na oběd jednoho žáka, která je nyní stanovována v rozmezí finančních limitů. V případě, že by tyto náklady hradil stát je možné, že by jídelny usilovaly o **přípravu pokrmů za nejvyšší možné částky** těchto limitů, ať už z důvodu nižších nákladů, díky jednoduššímu vyhledání dodavatele surovin nebo lepší kvality podávaného jídla apod. To by mělo **podstatný vliv na výdaje ze státního rozpočtu**, výpočty kapitoly uvažují střední hodnoty těchto finančních limitů. Rovněž by stát nevěděl, s jakou částkou v rozpočtu počítat. *Zadruhé* pak teoretické **zvýšení počtu strávníků** zapříčiní nutnost **navýšit počet zaměstnanců** jídelny (kuchařů/kuchařek, pomocné síly apod.), takže by státu rovněž rostly výdaje na mzdy, a to těchto nových zaměstnanců. V roce 2017 bylo na tyto zaměstnance ze státního rozpočtu vynaloženo celkem 203 milionů korun (Monitor, 2018). Na druhou stranu by tato skutečnost vytvořila **nová pracovní místa**, což by teoreticky vedlo ke zvýšení míry zaměstnanosti a pravděpodobně nižším výdajům na sociální dávky. Se zvýšením počtu strávníků se váže také možná nutnost navýšení kapacit školních jídelen, což s sebou nese další náklady.

Závěr

Téma je významné, jelikož se týká vzdělávání, vytváření rovných přístupů a podmínek ve školství a řešení nepříznivých sociálních událostí. Z hlediska vývoje daného jednotlivce i celé společnosti se jedná o podstatné procesy, protože jejich výskyt a působení se významně podílí na úrovni lidského kapitálu, na jehož základě se pak odvíjí celková úroveň dané země a také její konkurenceschopnost. Téma je rovněž aktuální z důvodu napojení na cíle ČR a EU, tedy začleňování osob ohrožených chudobou do společnosti a potlačováním chudoby. Myšlenka zavedení obědů zdarma pro školáky v ČR se také v současnosti diskutuje mezi politickými stranami, které ji zohledňují ve svých programech.

Teoretická část se věnovala definování pojmů chudoba a sociální vyloučení. Došlo k vymezení rozdílů mezi chudobou absolutní a relativní, z něhož plyne, že ČR řeší obědy zdarma následky relativní chudoby a usiluje tak o určitou formu sociálního začleňování. Zároveň byl objasněn problém měření chudoby, s kterým se v praxi potýkají i aktéři obědů zdarma. Další kapitola rozebrala problematiku dotací a jejich efekty. V té souvislosti je potřeba zamyslet se nad situací, která nastane po skončení programu financovaného z evropských fondů bez zajištění náhradních financí. Teorie veřejné volby mimo jiné objasnila, proč se zaváděním takových programů jako jsou obědy zdarma může zabývat vláda a politici. Tito aktéři v řadě případů sledují svůj vlastní zájem, kterým je výhra ve volbách, a proto činí rozhodnutí, která jim mohou zajistit dostatečný počet hlasů.

V praktické části byla analyzovaná část sociální politiky ČR, která se zabývá řešením chudoby a sociálního vyloučení. Bylo zjištěno, že systém sociálního zabezpečení je na finance velmi náročná kapitola, zejména pak důchodové pojištění, na které například v roce 2017 připadalo 32 % výdajů státního rozpočtu. V daném roce byly rovněž zkoumané náklady týkající se aktivní politiky zaměstnanosti jako nástroje řešení chudoby a sociálního vyloučení, tvořily necelé procento kapitoly rozpočtu Ministerstva práce a sociálních věcí, asi 4,8 miliardy korun. Dále byla, především za pomoci materiálů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, vyhodnocena důležitost mateřských a základních škol, stejně tak jako význam školního stravování, a to z pohledu formování lidského kapitálu, který má celospolečenský význam. Následně byl sledován chronologický vývoj zavádění obědů v ČR, došlo k rozebrání financování jednotlivých

programů. Lze pozorovat každoroční nárůst výdajů u většiny aktérů, kdy nejvyšší poskytnuté sumy vynaložila hlavně ministerstva. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy poskytlo v průběhu dvou let asi 62 milionů korun a díky Ministerstvu práce a sociálních věcí bylo během třech školních roků rozděleno přes 85 milionů korun. Jelikož měla práce za úkol zjištění vlivu financování obědů na státní rozpočet, bylo zjištěno, že vynaložené částky ministerstev tvoří minimální podíl na jejich kapitolách v řádech setinách procent. V rámci sekundárního cíle práce došla k odhadu sumy, která by pokryla náklady obědů pro školáky ve věku 3-15 let, jedná se o asi 6 miliard korun ročně. Následně byly předloženy argumenty, z kterých lze usoudit, že by Česká republika byla schopná obědy školákům financovat. Mezi ty patří konkrétně nedávné zavedení tzv. Akčního plánu pro inkluzivní vzdělávání na období 2016–2018, který například v roce 2018 stál 4,2 miliardy korun.

Byla potvrzená stanovená hypotéza, že financování obědů dětem z chudých rodin má negativní dopad na rozpočty ČR ve sledovaném období. Práce došla k závěru, že je tento dopad velmi malý. Sekundárním cílem bylo hledání řešení, které by se nespoléhalo na dotace z evropských fondů a neziskových organizací, ve smyslu odhadu nákladů takového opatření. Práce vytyčený cíl naplnila za použití dat ministerstev a ostatních orgánů a nabídla dva možné scénáře systému, tedy poskytování obědů zdarma všem školákům anebo pouze dětem ohroženým chudobou.

Podkapitoly, která se zabývaly financováním jednotlivých programů poskytly mimo jiné i údaje jako míru zapojení škol v jednotlivých krajích; statistiky žáků, kterým byla pomoc poskytnuta. Tomuto tématu by se mohly věnovat další navazující práce, jež by se detailně zaměřily na efektivitu těchto zavedených opatření a programů. Obědy zdarma pro všechny děti zavádí nově Slovensko, konkrétně od ledna 2019 v posledních ročnících mateřských škol a od září 2019 na základních školách. Po ustálení tohoto programu a několika letech jeho fungování by bylo možné mapovat jeho vývoj a dále navrhnout způsoby zavedení podobného programu v ČR.

Seznam použité literatury

Knižní a tištěné zdroje:

Duben, Rostislav. 2000. *Ekonomie veřejného sektoru.* Praha : Vysoká škola ekonomická, 2000. 80-245-0049-3.

Drab Foundation. 2018. *Průběžná zpráva o sledování a vyhodnocení dopadu podpory školního stravování v roce 2018.* [Dokument] Praha: Drab Foundation, 31. Říjen 2018.

Durdisová, Jaroslava. 2002. *Sociální politika.* Praha : ASPI, 2002.

Gastwirth, Joseph L. 1971. A general definition of The Lorenz curve. *Econometrica.* 1971, Sv. 39, 6.

Holman, Robert. 2005. *Dějiny ekonomického myšlení.* Praha : C.H. Beck, 2005. 80-7179-380-9.

Horáková, Markéta a kol., a. 2013. *Příjmová chudoba a materiální deprivace v České republice podle indikátorů EU – vývoj v důsledku krize, fiskální konsolidace a sociální reformy.* Praha : VÚPSV, 2013. 978-80-7416-129-2.

Jackson, P. M. 2003. *Ekonomie veřejného sektoru.* Praha : Eurolex Bohemia, 2003. 80-86432-09-2.

Krebs, Vojtěch. 2015. *Sociální politika.* 6. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2015. 978-80-7478-921-2.

Mareš, Petr. 1947. *Sociologie nerovnosti a chudoby.* Praha : Sociologické nakladatelství, 1947. 80-85850-61-3.

Mareš, Rabušic. 1996. K měření subjektivní chudoby v české společnosti. *Sociologický časopis.* 1996.

Marková, Hana. 2000. *Finance obcí, měst a krajů.* Praha : Orac, 2000. 80-86199-23-1.

Mertl, Jan a Vychová, Helena. 2007. *Úloha vzdělání a zdraví v ekonomickém rozvoji: teoretická analýza a její aplikace v podmínkách ČR.* Praha : Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2007.

Musgrave, Richard Abel. 1994. *Veřejné finance v teorii a praxi.* Praha : Management Press, 1994. 80-85603-76-4.

Navrátil, Pavel a kol. 2003. *Romové v české společnosti. Jak se nám spolu žije a jaké má naše soužití vyhlídky.* Praha : Portál, 2003. 80-717-8741-.

Novotná, Věra, ed. 2004. *Sociální vyloučení a chudoba: sborník přednášek ze XIV. konference Společnosti sociálních pracovníků České republiky.* Praha : Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, 2004. 80-86552-92-6.

Novotníková, Helena. 2005. *Dotační receptář.* Praha : LexisNexis, 2005. 80-89920-03-8.

Ochrana, František. 2003. *Veřejná volba a řízení veřejných výdajů.* Praha : Ekopress, 2003. 80-86119-71-8.

Peková, Jitka. 2011. *Finance územní samosprávy: teorie a praxe v ČR.* Praha : Wolters Kluwer, 2011. 978-80-7357-614-1.

Peková, Jitka, Pilný, Jaroslav a Jetmar, Marek. 2008. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru.* Praha : ASPI, 2008. 978-80-7357-351-5.

Provazníková, Romana. 2015. *Financování měst, obcí a regionů.* Praha : Grada Publishing, 2015. 978-80-247-5608-0.

Slaný, Antonín a Žák, Milan. 1999. *Hospodářská politika.* Praha : C.H. Beck, 1999. 80-7179-237-3.

Slaný, Antonín. 2003. *Makroekonomická analýza.* Praha : Beck, 2003. 80-7179-738-3.

Stiglitz, Joseph E. 1997. *Ekonomie veřejného sektoru.* Praha : Grada, 1997. 80-7169-454-1.

Swaan, Abram de. 1988. *In Care of the State.* Cambridge : Polity Press, 1988.

Tomeš, Igor. 1996. *Sociální politika: teorie a mezinárodní zkušenost.* Praha : Sociopress, 1996. 80-902260-0-0.

Vocilka, Miroslav. 1997. *Integrace sociálně a zdravotně handicapovaných a ohrožených dětí do společnosti.* Praha : Ústav pro informace ve vzdělávání, 1997.

Internetové zdroje:

Česká správa sociálního zabezpečení. 2018. Příjmy a výdaje na sociální zabezpečení. *Česká správa sociálního zabezpečení.* [Online] 2018. [Citace: 17. Duben 2019.] https://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/5631586C-5FA2-457E-A395-2C0AB0931134/0/Prijmy_a_vydaje_na_socialni_zabezpeceni_12_2017.pdf.

Balabánová, Helena. 2016. S obědem je škola veselejší. *Jekhetane.* [Online] Červen 2016. [Citace: 1. Duben 2019.] http://jekhetane.cz/wp-content/uploads/2016/11/článek-S-obědem-je-škola-veselejš%C3%AD-2016.pdf.

Drab Foundation. 2016. Obědy dětem. *Drab Foundation.* [Online] 2016. [Citace: 1. Duben 2019.] http://www.drabfoundation.org/cs/pomahame/151-obedy-detem.

Eurostat. 2018. Children at risk of poverty or social exclusion. *Eurostat.* [Online] 2018. [Citace: 23. Duben 2019.] https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tespm040&plugin=1.

Habáň, Petr. 2016. https://www.mpsv.cz/files/clanky/30104/TZ_-_MPSV_uvolni_na_obedy_pro_deti_z_chudych_rodin_dalsich_35_milionu_korun.pdf. *Ministerstvo práce a sociálních věcí.* [Online] 7. Září 2016. [Citace: 29. Březen 2019.] https://www.mpsv.cz/files/clanky/27828/TZ_-_Projekt_MPSV_zajisti_obedy_pro_tri_tisice_deti.pdf.

Habáň, Petr. 2016. MPSV uvolní na obědy nejchudším dětem dalších 20 milionů korun. *Ministerstvo práce a sociálních věcí.* [Online] 3. Květen 2016. [Citace: 29. Březen 2019.] https://www.mpsv.cz/files/clanky/25767/TZ_-_Projekt_Obedy_do_skol_vstupuje_do_II._faze.pdf.

Habáň, Petr. 2017. MPSV uvolní na obědy pro děti z chudých rodin dalších 35 milionů korun. *Ministerstvo práce a sociálních věcí.* [Online] 3. Duben 2017. [Citace: 29. Březen 2019.] https://www.mpsv.cz/files/clanky/30104/TZ_-_MPSV_uvolni_na_obedy_pro_deti_z_chudych_rodin_dalsich_35_milionu_korun.pdf.

Jihomoravský kraj. 2017. OP PMP - Operační program Potravinová a materiální pomoc. *Média.* [Online] 2017. [Citace: 28. Březen 2019.] https://rskjmk.kr-jihomoravsky.cz/api/media/668/Příloha+č.+2+-+OP+PMP.pdf.

Lewis, Oscar. 1966. The Culture of Poverty. *Semantic Scholar.* [Online] 1966. https://pdfs.semanticscholar.org/3a0c/8930ed909e323dd3aa8603bfa25f9a04bf13.pdf.

Mareš, Petr. 1994. Konsensuální přístup k definici chudoby. *Digitální knihovna Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.* [Online] 1994. https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/111590/G_Sociologica_36-1994-1_2.pdf?sequence=1. 80-210-1137-8.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. 2016. Dotační program pro nestátní neziskové organizace k podpoře školního stravování žáků základních škol na rok 2017. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.* [Online] 10. listopad 2016. [Citace: 14. březen 2019.] http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/dotacni-program-pro-nestatni-neziskove-organizace-k-podpore-1?highlightWords=obědy.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. 2019. Ekonomika školství. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.* [Online] 2019. [Citace: 10. Duben 2019.] http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/ekonomika-skolstvi.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. 2019. Normativy soukromých škol na rok 2015. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.* [Online] 2019. [Citace: 8. Duben 2019.] http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/ekonomika-skolstvi/normativy-soukromych-skol-na-rok-2015-1.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. 2016. Principy normativního rozpisu rozpočtu přímých výdajů rgš územních samosprávných celků na rok 2016 v úrovni mšmt - kú. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.* [Online] 6. Leden 2016. [Citace: 3. Květen 2019.] http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/ekonomika-skolstvi/principy-normativniho-rozpisu-rozpoctu-primych-vydaju-rgs.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. 2017. Principy normativního rozpisu rozpočtu přímých výdajů RgŠ územních samosprávných celků na rok 2017. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.* [Online] 13. Leden 2017. [Citace: 3. Květen 2019.] http://www.msmt.cz/uploads/odbor_12/37684_16/37684_16_rozpis_rozpoctu_RgS_2017.pdf.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. 2017. RVP PV leden 2018.pdf. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.* [Online] 22. Prosinec 2017. [Citace: 20. Březen 2019.] http://www.msmt.cz/file/45304/.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. 2017. RVP ZV 2017.pdf. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.* [Online] 4. Květen 2017. [Citace: 22. Březen 2019.] http://www.msmt.cz/file/41216/.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. 2018. Statistická ročenka školství 2015/2016 - výkonové ukazatele. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.* [Online] 2018. [Citace: 10. Duben 2019.] http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. 2018. Statistická ročenka školství 2016/2017 - výkonové ukazatele. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.* [Online] 2018. [Citace: 10. Duben 2019.] http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. 2018. Statistické ročenky školství 2014/2015 - výkonové ukazatele. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.* [Online] 2018. [Citace: 10. Duben 2019.] http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. 2019. Výsledky „dotačního programu pro nestátní neziskové organizace k podpoře školního stravování žáků základních škol“ pro rok 2016. *MŠMT.* [Online] 2019. [Citace: 28. Březen 2019.] http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/vysledky-dotacniho-programu-pro-nestatni-neziskove.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. 2019. Vyhlášení výsledků dotačního programu pro nestátní neziskové organizace k podpoře školního stravování žáků základních škol pro rok 2017. *MŠMT.* [Online] 2019. [Citace: 14. Březen 2019.] http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/vyhlaseni-vysledku-dotacniho-program-pro-nestatni-neziskove.

Ministerstvo práce a sociálních věcí. 2018. Fond evropské pomoci nejchudším osobám. *Ministerstvo práce a sociálních věcí.* [Online] 4. Duben 2018. [Citace: 14. Březen 2019.] https://www.mpsv.cz/cs/29636.

Ministerstvo práce a sociálních věcí. 2015. Operační program potravinové a materiální pomoci (2014-2020). *MPSV.* [Online] 2015. [Citace: 27. Březen 2019.] https://

www.mpsv.cz/files/clanky/23931/Operacni program potravinove a materialni pomoci 2014-2020 2 CZ.pdf .

Ministerstvo práce a sociálních věcí. 2018. Sociální začleňování. *Ministerstvo práce a sociálních věcí.* [Online] 2018. [Citace: 18. Duben 2019.] https://www.mpsv.cz/cs/9078.

Ministerstvo práce a sociálních věcí. 2014. Strategie sociálního začleňování 2014_2020. *Ministerstvo práce a sociálních věcí.* [Online] 2014. [Citace: 18. Duben 2019.] https://www.mpsv.cz/files/clanky/17082/strategie_soc_zaclenovani_2014-20.pdf.

Ministerstvo práce a sociálních věcí. 2019. Vyhlášené výzvy. *Ministerstvo práce a sociálních věcí.* [Online] 2019. [Citace: 29. Březen 2019.] https://www.mpsv.cz/cs/25990.

Ministerstvo práce a sociálních věcí. 2017. Základní dokumenty. *Ministerstvo práce a sociálních věcí.* [Online] 19. Červenec 2017. [Citace: 27. Březen 2019.] https://www.mpsv.cz/cs/19255.

Monitor. 2018. Přehled státního rozpočtu. *Monitor.* [Online] 2018. [Citace: 18. Duben 2019.] https://monitor.statnipokladna.cz/2017/statni-rozpocet/#.

Monitor. 2018. Rozklikávací rozpočty - Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Monitor.* [Online] 2018. [Citace: 30. Duben 2019.] https://monitor.statnipokladna.cz/2017/statni-rozpocet/kapitola/333#rozpocet-vydaje-odvetvovy.

Nadace sirius. 2006. Hospodaření v českých rodinách. *Nadace sirius.* [Online] 2006. http://www.nadacesirius.cz/soubory/ke-stazeni/konference/7_Mgr-et-Mgr-Daniel-Prokop-Hospodareni-v-ceskych-rodinach.pdf.

Obědy pro děti. 2018. Školní obědy v Praze průměrně za 600 korun, v Ústí za 470. *Obědy pro děti.* [Online] 2018. [Citace: 24. Duben 2019.] http://www.obedyprodeti.cz/skolni-obedy-v-praze-prumerne-za-600-korun-v-usti-za-470.

Obědy pro děti. 2018. O projektu. *Obědy pro děti.* [Online] 2018. [Citace: 27. Březen 2019.] http://www.obedyprodeti.cz/o-projektu.

Společně-Jekhetane. 2019. Projekty 2016. *Společně-Jekhetane.* [Online] 2019. [Citace: 4. Duben 2019.] http://jekhetane.cz/?page_id=1843.

Společně-Jekhetane. 2017. Výroční zpráva 2016. *Jekhetane.* [Online] 2017. [Citace: 10. Duben 2019.] http://jekhetane.cz/wp-content/uploads/2017/07/Výročn%C3%AD-zpráva-SPOLEČNĚ-JEKHETANE-o.-p.-s.-2016.pdf.

Společně-Jekhetane. 2018. Výroční zpráva 2017. *Jekhetane.* [Online] 2018. [Citace: 10. Duben 2019.] http://jekhetane.cz/wp-content/uploads/2013/11/VZ17-zmenšená-velikost-pro-web.pdf.

Světová banka. 2018. Decline of Global Extreme Poverty Continues but Has Slowed: World Bank. *World Bank.* [Online] 2018. https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2018/09/19/decline-of-global-extreme-poverty-continues-but-has-slowed-world-bank.

Toušek, Ladislav. 2007. Sociální vyloučení a prostorová segregace. [Online] 2007. https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/15621/1/Tousek.pdf.

Vláda ČR. 2019. Strategie Evropa 2020 a ČR. *Vláda.* [Online] 2019. [Citace: 27. Březen 2019.] https://www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/evropske-politiky/strategie-evropa-2020/cr/eu-2020-a-cr-78696/.

Women for Women. 2014. Školní rok 2013/2014 - Výsledky. *Obědy pro děti.* [Online] 2014. [Citace: 3. Březen 2019.] http://www.obedyprodeti.cz/skolni-rok-2013-2014-vysledky.

Women for Women. 2015. Školní rok 2014/2015 - Výsledky. *Obědy pro děti.* [Online] 2015. [Citace: 3. Duben 2019.] http://www.obedyprodeti.cz/skolni-rok-2014-15-vysledky.

Women for Women. 2016. Školní rok 2015/2016 - Výsledky. *Obědy pro děti.* [Online] 2016. [Citace: 3. Duben 2019.] http://www.obedyprodeti.cz/skolni-rok-2015-16-vysledky.

Women for Women. 2018. Postup pro školy. *Obědy pro děti.* [Online] 2018. [Citace: 14. Březen 2019.] http://www.obedyprodeti.cz/postup-pro-skoly0.

Women for Women. 2018. Výroční zprávy. *Women for Women.* [Online] 2018. [Citace: 27. Březen 2019.] http://www.women-for-women.cz/vyrocni-zpravy/42064692/2017.pdf.

Legislativní dokumenty:

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.

Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění.

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní podpoře.

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

Zákon č. 107/2005 Sb., o školním stravování.

Zákon č. 306/1990 Sb., o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením.

Zákon č. 430/2001 Sb., o nákladech na závodní stravování a jejich úhradě v organizačních složkách státu a státních příspěvkových organizacích.

Vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání.

Zákon č. 544/2010 Z.z. o dotáciách v pôsobnosti Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky.

Seznam tabulek, grafů a obrázků

Seznam tabulek

Tabulka 1: Výdaje na aktivní politiku zaměstnanosti v roce 2017 (v mil. Kč) 21
Tabulka 2: Rozpis rozpočtu regionálního školství a výdaje na dotace (2014-2017) (v mil. Kč) 31
Tabulka 3: Plán financování operačního programu (v mil. EUR) 33
Tabulka 4: Plán financování dle druhu dotyčné deprivace (v EUR) 33
Tabulka 5: Zapojení škol jednotlivých krajů ve školním roce 2016/2017 35
Tabulka 6: Vynaložené finance projektu Drab Foundation (2015-2017) (v Kč) 39
Tabulka 7: Vynaložené finance aktérů (v Kč) 40
Tabulka 8: Vynaložené finance Women for Women (v Kč) 40
Tabulka 9: Prostředky Úřadu práce, sociálních věcí a rodiny (v EUR) 42
Tabulka 10: Finanční limity pro mateřské školy (v Kč) 43
Tabulka 11: Finanční limity pro základní školy (v Kč) 44
Tabulka 12: Počet žáků ve školním roce 2014/2015 44
Tabulka 13: Počet žáků ve školním roce 2015/2016 44
Tabulka 14: Počet žáků ve školním roce 2016/2017 45
Tabulka 15: Průměrný počet dětí ve školním roce (zaokrouhleno) 45
Tabulka 16: Přehled plnění státního rozpočtu 2014-2017 (v mld. Kč) 48

Seznam grafů

Graf 1: Lorenzova křivka 6
Graf 2: Mediánový volič 13
Graf 3: Politický cyklus 14
Graf 4: Politický cyklus, popularita 15
Graf 5: Zpoždění politického cyklu, popularita 15
Graf 6: Rozdělení finančních prostředků Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy mezi neziskové organizace (v Kč) 31
Graf 7: Vynaložené finanční prostředky operačního programu (v Kč) 36

Seznam obrázků

Obrázek 1: Koncepty chudoby 3
Obrázek 2: Členění dotací 9
Obrázek 3: Schéma veřejné volby 16